

LLUC

gener-febrer 85

n.º 719

225 pts.

Si els seus estalvis són petits, raó de més per beneficiar-se del nostre servei "ESTALVI TERCERA EDAT". Tindrà la confiança d'un bon banc i traurà un bon rendiment dels seus diners.

Per a nosaltres, la Tercera Edat és la primera. I ho demostrarem cada dia.

ESTALVI TERCERA EDAT
Un estalvi de primera

Per poc que hi posi, en traurà molt.

LLUC

LLUC

Revista bimestral
ANY LXV

Direcció:
PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real
07010 Palma de Mallorca

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Informació i correspondència:
Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 22 32 99
07080 Palma de Mallorca

Director:
Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat:
Ramon Ballester i Vives

Caps de Redacció:
Josep M. Llompart
Pere Llabrés i Martorell

Secretari de Redacció:
Jordi Valls i Casas

Consell de Redacció:
Gabriel Janer Manila
Josep M. Palau i Camps
Antoni Quintana
Gaspar Valero i Martí
Priam Villalonga de Cantos
Catalina Mir i Fullana

Subscripció: 1.150 ptes. anuals
Estranger: 1.400 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 225 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Composició i impressió:

Taller Gràfic Ramon

Jaume Balmes, 39 - Tel. 25 44 32
07004 Palma de Mallorca

Dipòsit legal: P.M. 276-1958
I.S.S.N.: 0211-092X

Amb el suport de

Fundació Compres de cultura catalana

sumari

Pàg.

- Portada: Jaume Falconer
- 2 **CORREU: El Ministeri d'Educació i Ciència contra la llengua catalana a la comunitat autònoma de les Illes Balears** (G. Daviu).
  - 3 **EDITORIAL: Comunicacions de masses en la nostra llengua.** És un tema d'actualitat que completa el primer article d'aquest número en un punt ben concret.
  - 4 **«Voltor 3, S. A.»? Sí, gràcies**, per Catalina Mir i Fullana. Ha hagut de ser l'empresa privada, i en aquest cas, l'empenta d'Obra Cultural Balear, que duu endavant una labor activa per connectar amb la TV3 catalana per tal de normalitzar més i més les comunicacions de masses en la llengua pròpia de les Illes. Vegeu **la campanya passa a passa**.
  - 6 **Joan Sanxo i Tous: esquerra i nacionalisme durant la II República.** Un bon assaig sobre una figura, gairebé sepultada per l'oblit, que, abans de la guerra civil dels tres anys, lluità des de l'esquerra per la seva pàtria. Escriu Mateu Morro i Mercer.
  - 13 Jaume Torres i Estradé ens fa la presentació d'una exposició-homenatge a Miró que es presentà el desembre proppassat a la galeria «Maneu» de Ciutat: **Joan Miró, Mallorca i «Les Constel·lacions»**.
  - 16 Continuem la secció «Elements de la societat preturística», que en aquest número publica la primera part d'un estudi dedicat a **Els molins de vent mallorquins (Història)**. Escriu Joan Sbert Casasayas.
  - 19 **L'ESGLÉSIA NOSTRA.** Aquestes pàgines estan dedicades al qui fou el primer prior religiós de Lluç i fundador de la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors. El P. Ramon Ballester escriu: **Memòria del P. Joaquim Rosselló i Ferrà en el 75 aniversari de la seva mort**.
  - 23 Maria Manuela Alcover escriu un article sobre **Watt-Macpherson**, en les incidències d'aquest darrer sobre el romanticisme escocès.
  - 25 Llorenç Balsach ens reconta el programa i activitats de **Els Encontres V de Compositors de Ciutat de Mallorca**.
  - 27 **DEFENSA DE LA NATURA. La profecia ecològica (El missatge de Sealh)**, presentat per Pere Llofriu. Un clam dels indis dels actuals U.S.A. que conserva tot el seu sentit pels pobles amenaçats d'avui en la seva terra i tarannà.
  - 29 **I Trobada d'Escoles Mallorquines**, que se celebrà a Lluç els dies 5-6 maig del 1984. Llegiu-ne les **conclusions**. Escriu Miquel Cabot, membre de la CENC.
  - 32 **Cicle Internacional de Concerts per a Escolars.** Per quart any consecutiu el programa «la Caixa a les escoles» presenta a la Ciutat de Mallorca quatre concerts prou interessants.
  - 34 **Comunicat del Centre de Cultura Popular:** presentació del Calendari 1985 i un opuscle: «Cultura popular i llengua».
  - 36 **Art i ideologia a les portades dels discs.** Francisca Guash i Bernat Bennàsar comencen a publicar en aquest número un estudi prou atractiu sobre les portades dels discs a la seva recent història.
  - 40 **Libres:** tres recensions, una sobre el llibre «Així tanmateix» de B. Bennàsar; una altra sobre la revista eivissenca «La Paraula», i també sobre «Les cendres de maig» d'Ernest Garcia.

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5104064480

correu

EL MINISTERI D'EDUCACIÓ I CIÈNCIA CONTRA LA LLENGUA CATALANA A LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS

Altra vegada la població escolar, el professorat i el nostre país en general és ignorat pel Ministeri d'Educació i Ciència que no sap que la llengua de les Balears és la catalana.

Així quan un altre pic aquest primer mes de 1985 un petit terratrèmol remou l'interior de tots els centres públics d'Ensenyança i **Miils de professors** sol·liciten canvi d'escola dins tot l'Estat Espanyol («trasllat» en termes burocràtics) el Ministeri ha elaborat una normativa per a E.G.B., Formació Professional i B.U.P. en forma d'ordes ministerials i en les quals es diu expressament que tot el professorat que vulgui ensenyar a una escola de Catalunya, Euskadi o Galícia es compromet a adquirir uns coneixements suficients en la llengua del país on demana trasllat (català, gallec o basc). Ara bé això **NO COMPTA PER A LES ILLES BALEARS.**

Ara fa un any el nostre sindicat ja va escriure a totes les autoritats centrals i autonòmiques i també als parlamentaris. Vàrem rebre unes promeses molt boniques i que per enguany també ja comptaria per nosaltres. Però no ha estat així.

En feim responsables d'aquesta situació en la part que a cada u li correspongui, el Ministeri d'Educació i Ciència del govern del PSOE que probablement no s'ha llegit l'Estatut d'Autonomia que a l'article tercer estableix ben clarament que el català és la llengua pròpia de les Illes Balears. També la llei de mesures per a la reforma de la funció pública feta per ells mateixos parla a l'article denou de la necessitat de conèixer les dues llengües oficials a les comunitats autònomes.

El govern autonòmic gairebé no sabem que faci gaire cosa per complir l'article catorzè de l'Estatut que li dona plena competència per a la normalització del català. On són les seves exigències i negociacions al govern central per fer complir aquest punt?

Mentrestant centres estatals de les Illes rebran professorat que tindrà la primera notícia de la nostra llengua en arribar a l'aeroport. El nostre sindicat afavoreix el dret a exercir l'ensenyament a qualsevol lloc d'Espanya però que sigui un autèntic ensenyament amb respecte per a la llengua del país i això és una condició que el Ministeri d'Educació —responsable de la qualitat d'ensenyança— ha d'exigir.

De la capacitat de la nostra Direcció Provincial del MEC per a fomentar la Llengua Catalana a les escoles i d'exigir als òrgans centrals del Ministeri una política de personal que tengui en compte el fet lingüístic de les Balears, pràcticament ens n'oblidam a causa de la seva inexistència. Al cap i a la fi no està per fer complir allò que li manen des de Madrid?

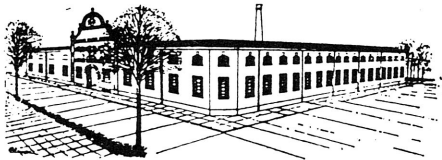
Sol·licitam a les autoritats educatives **una norma addicional que faci efectiu pel concurs de trasllat actual de 1985 el compromís de conèixer (o adquirir coneixements) la llengua catalana per a tot el professorat que sol·licita ensenyar a algun centre de les Illes Balears.**

Tenim fundades sospites que aquest paper anirà a la paperera i que se'ns aplicarà el conegut dit mallorquí «predica fra-ret amb tal que no em feris» però el nostre sindicat i el professorat així com entitats, ciutadans i ciutadanes de les nostres Illes no romandrem indiferents a la cadena d'injustícies fetes al dret d'usar la nostra llengua i manco als incompliments continus de les promeses del govern (central i autonòmic).

Voldriem pensar i desitjar que aquest escrit no s'haurà de repetir i que la llengua catalana a l'ensenyança de les Illes esdevindrà prest un fet normal i completament recolzat per l'Administració.

**Consell Plenari de STEI
Gener 1985**

GUIEM DAVIU VICH

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

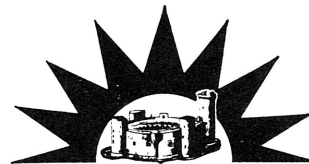
peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón

Telèfon 50 19 00

INCA

Mables

Ponent

MOBLES AUXILIARS
(Fabricació pròpia)

General Riera, 40

Telèfon 29 25 55

PALMA DE MALLORCA

editorial

Comunicacions de masses en la nostra llengua

Dins un pla de normalització eficaç, els mitjans de comunicació de masses haurien d'ocupar un paper destacat, de primer ordre. De fet una vertadera normalització lingüística es pot aconseguir mitjançant una presència contínua i en totes les circumstàncies de la vida quotidiana de la llengua que es pretén normalitzar.

Cal constatar, d'entrada, que l'estat de prostració i degradació, la ignorància que pateix el nostre poble de la seva pròpia llengua i el menyspreu sociològic i cultural envers el propi idioma, provenen, en una part importantíssima, de la manca d'aquests mitjans de comunicació, que ens han faltat precisament en l'època en què hem sofert una invasió massiva d'aquests elements en llengua forastera. ?

Tinguem present que la normalització no es durà a bon terme si el coneixement de la nostra llengua i el seu ús no es fa necessari i omnipresent per a tots aquells que viuen al nostre país.

És per això que avui destacam en primera plana la importància d'un projecte com el de VOLTOR S. A. que farà possible la recepció en condicions òptimes de les emissions de TV3 catalana.

Una vegada més la iniciativa privada ha hagut de suplir la iniciativa pública, la del nostre Govern Autònom, tot i que es dona la paradoxal circumstància que aquest Govern té un mandat especial del nostre Parlament de fer les gestions necessàries per possibilitar aquesta recepció.

Naturalment tot just feta pública aquesta iniciativa privada, han sorgit les habituals discrepàncies, des de les més grolleres que voldrien que aquesta recepció esdevingués impossible, en contra dels drets més elementals dels ciutadans, fins a les més astutes que pretenen trobar impediments legals per assolir aquest projecte.

La nostra opinió és que legalment no hi ha cap obstacle que impedisqui a qualsevol ciutadà de l'Estat espanyol rebre unes informacions que es produeixen dins aquest mateix Estat.

De vegades els centralistes a ultrança cauen en el més sòrdid separatisme, considerant implícitament que determinades Comunitats Autònomes són països estrangers en relació a les altres comunitats.

Hem tractat especialment de la iniciativa de VOLTOR S. A. i de la normalització de la televisió en la nostra llengua perquè és el projecte que ara tenim més al davant, i que esperam que molt aviat sigui una realitat ben positiva per al nostre poble. No oblidam, però, que la plena normalització s'ha de donar en tots els àmbits, en totes les comunicacions, en tota la cultura del nostre poble en el seu sentit més ampli i integral. Sols així la llengua catalana que, segons la veritat històrica, i segons l'Estatut d'Autonomia, és la pròpia de les nostres Illes, serà també la normal en tots els àmbits de la vida.

«Volor 3, S. A.»? Sí, gràcies

per Catalina Mir i Fullana

Els ciutadans de Mallorca aviat podrem veure TV3 de Catalunya, això significa un augment de l'oferta televisiva i l'obtenció d'una eina normalitzadora de la nostra llengua.

Ignasi Ribas, President d'**Obra Cultural Balear** i President de «Volor 3, S. A.», societat creada per ampliar el senyal de la televisió de Catalunya i retransmetre'l a tota Mallorca i a Ciutadella, declarava a la nostra redacció que «la campanya encetada l'abril/84 amb el lema “volem televisió en la nostra llengua: TV3 ARA!” ha estat i segueix essent una de les activitats de més transcendència social des de l'elecció de la nova Junta d'O.C.B.».

«Des del començament —assenyala Ignasi Ribas— ens marcàrem com un dels principals objectius de la nostra Entitat aconseguir que tota Mallorca pogués rebre el senyal de TV3, ja que la nostra llengua ha d'esser una llengua d'ús al carrer i als mitjans de comunicació. Així doncs, hem defensat “TV3 ARA” perquè és una eina bàsica per a la desitjada normalització de la nostra llengua. “TV3 ARA”, perquè és un projecte tècnicament viable en pocs mesos i “TV3 ARA”, perquè culturalment ho considerem necessari».

D'altra banda, afegeix Ignasi Ribas, «s'ha demostrat que el projecte és una iniciativa popular i reclamat per molta gent, que s'ha demostrat amb el suport total que ha rebut la campanya. A més —afirma— és un projecte oportú i legitimat per Parlament de les Illes a través del Projecte no de Llei de connexió amb TV3».

Qüestionat Ignasi Ribas sobre el marc legal del projecte, ens respon que «és legalment possible, ja que l'article 20 de la Constitució assenyala el dret a la llibertat d'expressió i el dret a comunicar o rebre lliurement informació per qualsevol mitjà de comunicació. Pel que fa al mitjà televisiu, existeix una regulació especial: l'estatut de RTVE i la llei del tercer canal. El projecte que nosaltres proposam —ens diu— no planteja cap conveni amb TV3 de Catalunya, la qual cosa seria il·legal segons la llei del tercer canal. El nostre projecte és senzill. Nosaltres tan sols ampliarem les ones hertzianes que arriben a Alfàbia i les retransmetrem. El que succeeix és que, actualment, aquest aspecte no està regulat i entrem en un buit jurídic, en una dinàmica de comunicació no reglamentada per la llei».

LES SIMPATIES DE «VOLOR 3, S. A.»

El Sr. Joan Granados, Director de la Corporació catalana de RàdioTelevisió, afirmava no fa pocs mesos en un mitjà de comunicació estatal que donava suport i veia amb simpatia el projecte de Volor 3, S. A., tot puntualitzant que «un acord de col·laboració formal sols el podríem subscriure amb un organisme similar al nostre, la qual cosa suposaria per a les illes la necessitat de crear

prèviament la Corporació Balear de RTV i la creació de les corresponents societats anònimes amb capital públic».

El Govern Balear, a hores d'ara, centra tot el seu esforç en la creació del canal 3 de les illes. Segons declaracions públiques realitzades pel Sr. Gilet, Conseller de Cultura, tindrem televisió balear en un termini aproximat de nou mesos, ja que s'han abaratit els costos d'instal·lació que en el projecte inicial es pressupostaren al voltant dels 2.500.000 milions de pessetes. Aquests, òbviament, feien inviable el projecte.

Evidentment, ambdós projectes, el de recepció de TV3 de Catalunya i la creació del tercer canal de les illes, no són projectes oposats com algú ha volgut fer creure. O.C.B. ha donat suport en tot moment a la iniciativa del tercer canal de les illes que proposa el Govern Balear i, àdhuc, els oferí la seva col·laboració facilitant-los tota la infraestructura que posseeix Volor 3, S. A.

D'altra banda, cal afegir que el Sr. Gilet ha afirmat públicament que no posarà cap mena d'obstacle al projecte de Volor 3, S. A. Encara que el Sr. Gilet depositi tota la responsabilitat d'aquesta qüestió en mans de l'Administració central, argumentant la seva manca de competències, no deixa de dir «que seguiré tots els tràmits legals per complir el mandat parlamentari, encara que difícilment donin resultats a curt termini».

TV3 ARRIBARÀ A TOTA MALLORCA

Volor 3, S. A. preveu un pressupost inicial al voltant dels vint milions de pessetes per dur a terme la instal·lació a Alfàbia d'un reemissor que garanteixi la mateixa cobertura de l'actual reemissor de TVE i la mateixa qualitat d'imatge. Aquest pressupost inclou aspectes tan diversos com la compra del solar, la construcció d'accessos, l'obra civil de caseta i refugi, la torre, l'equip reemissor, la redacció de projectes, etc.

El projecte inicial sols contemplava la instal·lació del principal reemissor. Aquest garantitzava la cobertura de Palma, la platja de Palma, el Pla de Marratxí, Sa Font Seca i la Vall de Sóller, però un cop estudiat el projecte per part de «Volor 3, S. A.», es decidí que la suma de capital a recaptar fos superior a fi d'abastar tota l'illa de Mallorca i Ciutadella (Menorca).

Actualment, el capital recollit per Volor a través

d'accions populars de 10.000 ptes. cada una, és de 5.500.000 pessetes i la tasca de recaptació de capital continuarà fins assolir la quantitat necessària, fixada en vint milions de pessetes.

QUINA TELEVISIÓ ENS OFEREIX TV3?

La programació que ofereix el canal tres de Catalunya és considerada, en diferents cercles d'opinió, com una programació digna i estudiada, la qual connecta amb allò que agrada i vol l'audiència de la televisió autonòmica.

Així, doncs, Emili Prado, professor de Radiotelevisió a la Universitat Autònoma de Barcelona, assenyala el proppassat 18 de gener en una taula rodona sobre el tema, que «TV3 ha desplegat tots els mitjans necessaris per aconseguir una producció pròpia. Evidentment, ha recorregut als doblatges, però no ha fixat els seus objectius d'implantació en la producció aliena. Podem dir que ha contestat al repte de no fer una televisió antropològica».

Hom destaca la qualitat dels informatius de TV3, que gràcies a l'aportació d'un equip nord-americà de tècnics en imatge, han aconseguit crear un nou model d'informatiu, del qual existeixen intents d'adopció per part de televisió espanyola.

És evident que l'era Gutenberg, l'era de la lletra impresa, ha donat pas a l'era de la imatge. Els nivells d'audiència que aconsegueix el mitjà televisiu no és superior, actualment, per cap altre mitjà de comunicació. Així, doncs, s'evidencia la necessitat d'aquest mitjà per sostenir i normalitzar la nostra llengua.

Els comunicòlegs afirmen que el vertader repte se centra a crear, ara, les televisions autonòmiques, les televisions en la llengua pròpia de cada nació que, com tots sabem, configuren models de cultura i de societat. Si les televisions autonòmiques no creen els seus hàbits d'audiència, abans que no ens arribin totes les televisions del món via satèl·lit, aquelles sofriran el pes dels grans monopolis de la indústria cultural i ja hi haurà poca cosa a fer.

La campanya passa a passa

22 març 84

A proposta del Grup Esquerra Nacionalista PSM, el Parlament de les Illes aprova el Projecte no de Llei de connexió amb TV3.

6 abril 84

Obra Cultural Balear llança la campanya a favor de la recepció de TV3 a les illes. L'adhesió es formalitzà mitjançant la inserció d'anuncis a la premsa local, autofinançats per les persones que els subscrivien. S'aconsegueixen més de 800 signatures individuals i col·lectives.

20 novembre 84

O.C.B. compra un terreny de 1.000 m.² a Alfàbia per valor de dos milions de pessetes. El terreny ubicarà el futur repetidor de TV3.

10 desembre 84

S'enceta el procés legal: constitució de la societat anònima «Volor 3, S. A.», amb la finalitat d'ampliar el senyal de TV3 i retransmetre'l a tota Mallorca i Ciutadella.

Més de 30 persones formen part de la Junta Fundadora. Entre d'altres Francesc de Borja Moll, Climent Garau, Josep M.ª Llompart, Nicolau Llaneras, Miquel Fullana, Miquel Alenyar, Josep M. Palau i Maties Oliver. Ignasi Ribas és nomenat President.

12 desembre 84

Visita de la Comissió Gestora de Volor, amb el Sr. Joan Granados, Director de la Corporació Catalana de Televisió a fi de comunicar els projectes de la Societat legalment constituïda.

Es llança la campanya de subscripció d'accions de Volor 3 a raó de 10.000 ptes. cada una fins un màxim de 10 accions per persona, a fi d'aconseguir un ampli ventall popular.

8 gener 85

Tècnics de TV3 es traslladen a Mallorca a fi de comprovar la bona recepció dels senyals televisius des dels terrenys adquirits per O.C.B. a Alfàbia.

30 gener 85

El capital de Volor 3, S. A., oscil·la sobre els 5.500.000 ptes. La fita traçada per la societat és la d'aconseguir un capital inicial de 20 milions de pessetes.

3 febrer 85

Tothom qui estigui interessat pot comprar accions de Volor 3, cridant als telèfons 22 32 99 i 21 48 57.

Joan Sanxo i Tous:

esquerra i nacionalisme durant la II República

per Mateu Morro

La historiografia mallorquina s'ha preocupat poc per la història contemporània. Tot hi haver-hi qualche treball excel·lent, són molts els aspectes poc aprofundits o potser ni tan sols insinuats. Un d'entre tants aspectes poc coneguts és el paper dels mallorquinistes d'esquerra durant la II República. Fa poc s'ha reivindicat la figura d'Emili Darder, però encara ens manca un coneixement més rigorós de molts altres homes, i sobretot de les organitzacions polítiques en les quals prengueren part. És per això que he cregut interessant la figura de Joan Sanxo i Tous, secretari de l'Associació per la Cultura de Mallorca i president del Consell Municipal d'Esquerra Republicana Balear. Una figura quasi desconeguda (1), però prou significativa.

ABANS DE LA REPÚBLICA

En Joan Sanxo i Tous va néixer a Sant Llorenç des Cardassar el 12 de gener de 1905, fill de Jaume Sanxo i Colomar i Maria Tous i Tous. De molt jove la seva família passà a residir a Ciutat, i ell ingressà al Seminari, on treballava el seu pare. Allà va tenir el primer contacte amb la cultura autòctona. En morir el seu pare passà a estudiar a l'Institut, on conegué Gabriel Alomar, que el 1920 havia obtingut el trasllat a Mallorca com a catedràtic de llatí. Després estudià Dret com alumne lliure a la Universitat de Múrcia. Per a poder estudiar s'ajudava fent classes de llatí. Amb tot, encara que li mancà molt poc, no arribà a obtenir la llicenciatura.

En temps de la Dictadura de Primo de Rivera ingressà a l'Associació per la Cultura de Mallorca, i allà conegué Emili Darder, Francesc de Sales Aguiló, i alguns joves mallorquinistes com Miquel Fullana i Miquel Arrom (2). Suspeses les activitats de l'Associació l'any 1926, s'o-

Joan Sanxo durant la II República despleguà una tasca política i cultural important.

brí un període de silenci forçat, durant el qual el jove Joan Sanxo, amb unes idees ja obertament catalanistes i republicanes, augmentà la seva identificació amb uns ideals en aparença soterrats, però que prest havien de reaparèixer públicament.

El 28 de gener de 1930 Primo de Rivera ha d'abandonar el poder. A Mallorca com arreu de l'Estat la reorganització de les forces polítiques s'accelera. El juliol de 1930 es crea el Partit Republicà Federal de Mallorca, allà, al costat de vells republicans —a vegades amb actituds força ambigües davant el fet nacional— com Francesc Julià i Francesc Villalonga, s'hi arpleguen els mallorquinistes d'esquerra com Emili Darder, Pere Oliver, Francesc de Sales Aguiló, Bernat Jofre i Andreu Crespi, que veuen en l'opció republicana la possibilitat de trencar l'unitarisme espanyol i anar cap a formes d'autogovern. Joan Sanxo, amb Jaume Serret, Miquel Fullana i altres

joves mallorquinistes, passa a formar part de la Joventut Republicana Federal.

JOVENTUT ESCOLAR

Però Joan Sanxo no es limita a l'activitat política, a més de començar a col·laborar a la premsa catalana, es preocupa en especial per la problemàtica dels joves, i veu la necessitat de canalitzar les inquietuds juvenils cap a formes organitzades de participació cívica i política: «Els joves que coincideix a desitjar camins nous molt lluny d'aquella políreny bo on podrà fructificar la millor serment. Hi ha un gran nombre de joves que coincideix en desitjar camins nous molt lluny d'aquella política d'ahir de cabdillatge ignominiós que vos segurament també abominau, d'altra manera no parlaríeu de civisme» (3). El 24 d'octubre de 1930 es crea Joventut Escolar, com a delegació de l'Associació per la Cultura de Mallorca. La primera Junta Directiva és la següent: Joan Sanxo, President; Cristòfol Siquier, Vice-President; Francesc de P. Sacias, Secretari; Joan Muntaner, Vice-Secretari; Josep Sagristà, Comptador; Miquel Arrom, Tresorer i Gabriel Bosch, Bibliotecari. El projecte estava molt relacionat amb l'agrupa-

(1) Cal no confondre Joan Sanxo i Tous amb Joan Sanxo i Llodrà, mestre nacional també militant d'Esquerra Republicana Balear, com alguna vegada s'ha fet.

(2) A Miquel Fullana, que participà a la reunió fundacional de l'Associació, el convidà n'Emili Darder, és probable que a Joan Sanxo també el convidàs en Darder.

(3) Joan Sanxo i Tous **Els joves i la política: a l'amic Gabriel Cortès** «La Almudaina» 22-5-1930. És un article de resposta a **Els joves i les esquerres** de Gabriel Cortès, que havia atacat els joves d'esquerra.

Un dels marcs d'actuació de Joan Sanxo fou l'Associació per la Cultura de Mallorca. En aquesta fotografia, presa durant una visita a Eivissa, Joan Sanxo és el tercer per la dreta, el sisè és Francesc de Sales Aguiló i el setè Josep Costa Ferrer «Picarol».

ció juvenil «Palestra» de Catalunya (4).

Joventut Escolar significava un trencament amb una concepció elitista i literària de la cultura. A un discurs a l'acte fundacional, Joan Sanxo deia: «la missió de Joventut Escolar ha d'ésser ajudar els joves de Mallorca a bastir-se un ideal i donar-los calor per fer-lo viure, és a dir: una Cultura-acció». Sanxo fa una proposta de dur la cultura al poble a través d'una acció decidida: «És en la realització de les idees que sabrem si aquestes mateixes són bones o dolentes. En la humana acció és on han de posar-se d'acord l'instint i l'esperit per adaptar-se a les condicions del moment. El saber ha d'ésser principi de l'acció». Joventut Escolar, segueix, «vol fer homes dotats d'una bona intel·ligència ajudant els joves de Mallorca a bastir-se una cultura, no exclusivista sinó universal», però una cultura sempre lligada a la nostra terra, perquè abans de res es tracta de fer «bons mallorquins». I no ho podran ésser mai «aquells qui no saben (i més encara aquells que no

volen) servir-se de la seva llengua per expressar llurs pensaments i també han de córrer a manllevar la dels veïns» (5).

A un altre text, Joan Sanxo escriu: «I no cregueu que Joventut Escolar siga una escola de partit. Del seu programa resta allunyada la política. Joventut Escolar vol fer Cultura estricta i Esport. Dins les seves seccions de Cultura física, Ciències Històriques, Ciències Naturals i d'Art i Fotografia junt amb altres que anirem creant, hi podreu veure, estudiants de Mallorca, satisfetes les vostres aspiracions» (6).

Joventut Escolar, segons Gabriel Janer Manila, degué funcionar més o menys fins el mes de juliol de 1932, quan la revista «La Nostra Terra» informa de les seves darreres activitats. «Les raons que motivaren aquest final cal cercar-les en el predomini de les dretes, en les forces del caciquisme i en la seva reorganització durant la Segona República. Enfront del laïcisme que demostrava Joventut Escolar, la gran majoria d'estudiants es tancaren en les files

de la Federación de Estudiantes Católicos» (7). La història del fracàs de Joventut Escolar, és també la història de les dificultats per transcendir a Mallorca el reduït nucli d'iniciats amb un projecte cultural nacional i progressista. Joan Sanxo i els seus col·laboradors, no havien fet més que intentar d'acostar Mallorca al que ja era corrent als països europeus, a una concepció democràtica i oberta del moviment juvenil, que en el nostre cas havia d'anar vinculada a un projecte de recuperació de la identitat nacional.

A un altre nivell, Joan Sanxo també col·laborà en la fundació dels «Al·lots de muntanya», un dels primers antecedents del moviment escolta a Mallorca, impulsats per Josep Forteza-Rei.

L'ASSOCIACIÓ PER LA CULTURA DE MALLORCA

El 29 d'abril de 1930 es torna reunir la Junta Directiva de l'Associació per la Cultura de Mallorca, que durant la República tindrà la seva millor època. L'Associació no pot ésser identificada totalment amb la dreta regionalista, en el seu interior, com s'ha observat repetidament, hi convivien homes de diferents sectors polítics i ideològics. A tall d'exemple, Emili Darder en fou president de 1925 a 1931, i Miquel Massutí la presidí de 1932 a 1933, essent ambdós republicans d'esquerra.

En Junta General Ordinària del dia 9-2-1933, Joan Sanxo en fou elegit secretari, essent-ne president Miquel Massutí i vice-president Antoni Salvà (8). En la nova Junta

(4) «La Almudaina» 25-10-30. Sobre Joventut Escolar es pot veure **Aportació a l'estudi de l'educació a Mallorca durant la segona República. Joventut Escolar** de Gabriel Janer Manila, dins **L'educació a Mallorca. Aproximació històrica** Palma de Mallorca, 1977.

(5) **L'ànima nova de l'estudiant** Joventut Escolar. Ciutat de Mallorca, 1931.

(6) Joan Sanxo **Estudiants de Mallorca** «La Almudaina» 22-11-1930.

(7) Veure Gabriel Janer Manila, op. cit. Amb tot, a partir de 1928 s'intentà organitzar la F.U.E. a Mallorca, que prengué el nom de Federació Escolar Balear. L'octubre de 1932 n'era presidenta Cèlia Viñas i secretària Margarida Rullán.

(8) «La Almudaina» 14-2-1933.

Concurs de plantes i flors organitzat per l'Associació per la Cultura de Mallorca. El primer per l'esquerra és el secretari de l'entitat Joan Sanxo. El qui fa set dels drets és Francesc de Sales Aguiló.

també hi ha Joan Muntaner i Miquel Arrom, que havien ocupat càrrecs dins Joventut Escolar.

Conjuntament amb la Societat Arqueològica Lul·liana, l'Associació organitzà una exposició del Llibre Mallorquí al Saló Groc de la Diputació. En un article sobre aquesta exposició deia: «L'estimació a Mallorca que pretenen tenir alguns, compatible amb el desaire continuat a les manifestacions més íntimes i arrelades del nostre ésser, i principalment a la llengua, és una morbositat quan no és una arma que, de mala fe, empren». Tot seguit plantejava la necessitat que tots els partits posassin la seva atenció a l'obtenció per a Balears d'un Decret de Bilingüisme (9). Cal pensar que la labor de Joan Sanxo dins l'Associació per la Cultura de Mallorca no es caracteritzà per la passivitat.

La seva tasca no es limità, però, a l'Associació, així en constituir-se l'entitat «Amics de l'art popular», presidida per Antoni Salvà, ell en fou també el secretari. A la vegada conti-

nuà essent el delegat a Mallorca de Palestra fins el juliol de 1936, i a més fou soci de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana.

L'ACTIVITAT POLÍTICA: DEL PARTIT REPUBLICÀ FEDERAL A ACCIÓ REPUBLICANA

Si l'activitat cultural de Joan Sanxo és de primer ordre, no ho és menys l'activitat política. Mentrestant millora la seva situació econòmica quan a finals de 1932 treu unes oposicions a oficial administratiu de l'ajuntament de Ciutat de Mallorca. A partir de llavors, i fins el juliol de 1936, treballa al negociat de sanitat.

He dit abans que el republicanisme mallorquí s'havia organitzat entorn del Partit Republicà Federal. Aquesta unió va durar poc. Quan el gener de 1932, el Partit Republicà Federal s'adherí al Partit Radical de Lerroux, un sector important se'n separà i constituí el partit Acció Republicana, d'acord amb la política d'Azàña. L'adhesió a Acción Republi-

cana fou condicionada a fer complir el seu programa referent a les autonomies.

Dins aquesta opció es situaren homes com Emili Darder, Francesc de Sales Aguiló, Bernat Jofre, Llorenç Maria Duran, Pere Massutí, Miquel Fullana, Jaume Serret, Joan Vidal, Josep Serra i Pastor, Pere Oliver i Domenge i també Joan Sanxo i Tous, entre altres joves mallorquinistes i republicans.

Ja el febrer de 1932, se celebra un acte d'Acció Republicana a Algaida, en el qual hi participen Joan Sanxo, Emili Darder i Eduardo Gómez. «Todos los oradores destacaron el incremento rápido del partido de Acción Republicana de Mallorca recientemente fundado en nuestra isla, partido que adherido al del mismo nombre nacional trata de llevar adelante una política limpia sin confusionismos, federal, trabajando para

(9) Joan Sanxo **En motiu de l'Exposició del llibre mallorquí «República»** 14 (1934) 4.

los asuntos de Mallorca y para el reconocimiento de nuestra personalidad» (10). En aquest acte Joan Sanxo és esmentat com a secretari d'Acció Republicana.

El març de 1932, es constitueix el Consell Municipal de Ciutat d'Acció Republicana: Josep Feliu Rosselló, President; Vicenç Torres Riera, Vice-President; Joan Sanxo Tous, Secretari; Jaume Serret Ramis, Vice-Secretari; Guillem Salleras Llabrés, Tresorer Comptador; Joan Vidal Llodrà, Bibliotecari; Carles Simoncelli Riera, Joan Matas Romero, Miquel Sastre Capellà, Lluís Garrigué Salomó i Pau Sabater Verdura, Vocals. Mentre existí Acció Republicana, Joan Sanxo en fou el secretari a Ciutat. Així quan el 17 de gener de 1933 es renovà el Consell Municipal, que passà a ésser presidit per Gaspar Sabater Ordinas, ell en seguí ocupant la secretaria.

Però a més es preocupà de constituir un grup autònom de joves dins el partit, connectant amb la seva permanent dedicació a l'organització de la joventut. I quan Emili Darder li proposà, juntament amb Miquel Fullana i Jaume Serret, l'organització d'una secció d'Acció Republicana a l'Eixampla (Districte III), s'hi dedicà en la mesura que les seves múltiples ocupacions li ho permeteren. La Junta del nou centre, elegida el 17-9-1932, era: Emili Darder, President; Pau Mulet, Vice-President; Miquel Fullana, Secretari; Joan Oliver, Vice-Secretari; Joan Vidal, Tresorer Comptador; Jaume Serret, 1.er Vocal; Joan Sanxo, 2.^{on} Vocal i Gabriel Riera, 3.er Vocal.

El grup d'Acció Republicana va estar integrat per homes de reconeguda talla política i intel·lectual, amb una ideologia republicana coherent, i intensament mallorquinista. Gens predisposats a actituds demagògiques, però també molt lluny d'un regionalisme folkloritzant, s'identificaren, molt més que els mallorquistes de dreta, amb la realitat social que els voltava, i lluitaren per a transformar-la.

El partit arrelà fortament en alguns pobles de Mallorca i a Ciutat. El gener de 1933, declaraven tenir 43 consells locals, més els d'Eivissa i Formentera, i 10.000 afiliats (11).

Abril de 1939 a la Presó de Ciutat de Mallorca. Joan Sanxo llegeix un treball. En primer terme les autoritats, a darrera els altres presos custodiats pels guàrdies. Ha començat la «reeducació» franquista.

«Era una veritable i autèntica organització política per la seva disciplina, pel seu interès, per l'arrelament entre els seus adherits del sentiment dels deures jeràrquics; ho era per la pulcritud dels seus procediments, per la honestitat dels seus homes, perquè la minoria directiva mereixia de tots els correligionaris il·limitada confiança; ho era per l'entusiasme dels seus afiliats, moguts per un ideal constructiu, dins un credo regulador» (12). Acció Republicana va vertebrar el republicanisme d'esquerra mallorquí a través d'una organització sòlida, defugint els personalismes —totalment predominants a la política mallorquina d'aquells moments— per esdevenir un partit modern.

La seva ideologia i la seva política tenia dues fonts: el pensament polític d'Azaña i el seu partit, que li aportà bona part del programa polític i social, i la influència de l'Esquerra Republicana de Catalunya, que la inspirà en l'intent de combinar republicanisme i nacionalisme.

Unes paraules de Francesc de Salses Aguiló sintetitzen de manera clara el seu pensament: «Mallorca té dues necessitats urgents. Una d'ordre polític, l'altra d'ordre espiritual. Mallorca ha d'ésser **republicanitzada**, això és, incorporada al règim liberal i democràtic que el poble so-

birà s'ha volgut donar. A aquesta tasca ens correspon a tots col·laborar-hi, però no és des d'aquest lloc que l'hem de fer, sinó des del carrer que és el camí real de la ciutadania. I Mallorca ha d'ésser mallorquinitzada, això és, de cada ciutadà n'hem de fer, entre tots, un mallorquí: un mallorquí cent per cent» (13).

ESQUERRA REPUBLICANA BALEAR

A les 10 del matí del 8 d'abril de 1934, es celebrà l'Assemblea del Partit Republicà Radical Socialista Independent i Acció Republicana de Mallorca, amb l'assistència de delegats de la Unió Republicana Federal d'Inca i de les Joventuts d'Esquerra de Felanitx. El resultat fou la creació d'Esquerra Republicana Balear.

L'article 1.er dels Estatuts del nou partit deia: «L'objectiu del Partit d'Esquerra Republicana Balear, és la llibertat de les illes Balears, organitzades políticament en règim autonò-

(10) «Tribuna Libre» 2, 6-2-1932.

(11) «La Almudaina» 22-1-1933. A aquesta xifra no cal donar-li gaire fiabilitat, coneguda la tendència de totes les organitzacions polítiques a exagerar el nombre dels seus afiliats.

(12) «República» 11, 7-4-34.

(13) «La Nostra Terra» 6 (1933) 26-27. Esmentat per Josep Massot i Muntaner a **Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950)** p. 29.

mic, liberal, democràtic, republicà i de justícia social.

Esquerra Republicana Balear, proclama el deure d'afirmació i desenvolupament de la nostra personalitat, singularment per l'ús i l'enaltiment de la nostra llengua i de la nostra cultura».

La constitució d'Esquerra Republicana Balear fou el resultat, a Mallorca, d'un procés que es donava arreu de l'Estat. El mes de març s'havia constituït Esquerra Republicana del País Valencià, integrada pels seguidors d'Azaña, els radicals socialistes i grups valencianistes d'esquerra (14). A principis d'abril Acció Republicana d'Azaña, els radicals socialistes de Marcel·lí Domingo i la ORGA (Organització Republicana Gallega Autònoma) de Casares Quiroga, constituïren Izquierda Republicana. Cal tenir en compte que després de les eleccions de novembre de 1933 el poder era detentat pel Partit Radical de Lerroux de la mà de la CEDA i les dretes, el qual aplicava una política de liquidació de la labor feta durant el primer bienni republicà.

La polarització política cada vegada era més intensa. D'una banda els sectors de la dreta oligàrquica, i tota llur zona d'influència —que a Mallorca era molta—, estaven pressionant per a l'adopció de mesures reaccionàries i antidemocràtiques, de l'altra els sectors obrers (sobretot els anarcosindicalistes, comunistes i largocaballeristes) cada vegada estaven més radicalitzats, i s'entregaven a la lluita oberta contra el govern i a la preparació insurreccional. Els republicans d'esquerra, compresos entre aquestes dues forces, veien perillar no sols la seva existència com a força política, sinó la del mateix règim republicà. Les eleccions —amb l'excepció de l'Esquerra Republicana de Catalunya— els havien deixat gairebé sense representació parlamentària, i el seu fraccionament impedia qualsevol intent de recuperar-la. Acció Republicana reunia intel·lectuals de prestigi, però no era un partit de masses; el Partit Radical Socialista Independent estava sotmès a una forta crisi interna. Sols a Catalunya l'Esquerra Republicana exercia —en aliança amb altres forces esquerranes— la seva hegemonia.

Evidentment, en aquestes circumstàncies, el partit de Macià i Companys havia d'esser un pol de referència que orientàs els diversos grups republicans cap a la unificació. Si la República havia d'esser consolidada, calia descartar els partits com a feus personals o com a sectes ideològiques, calia construir partits moderns, organitzats, capaços d'arribar amb eficàcia a les masses populars. És per això, que a Mallorca, País Valencià i Galícia, sectors nacionalistes d'esquerra participaren en la creació de l'Esquerra Republicana (15). En aquells moments d'ofensiva antiautonomista de la dreta espanyola, no podien passar per alt que Azaña havia tengut un paper decisiu en l'aprovació de l'Estatut de Catalunya, i comprenien que sols una victòria electoral de l'esquerra permetria tirar endavant més processos estatutaris.

En Joan Sanxo va intervenir activament en la formació i organització del partit. El maig de 1935 era president del Consell Municipal de Ciutat de Mallorca. Col·laborà activament al setmanari «República», fins i tot sembla que n'arribà a dur la direcció. De fet, «República» fou una publicació molt digna, molt lluny de la xaroneria d'altres publicacions polítiques, i a les seves pàgines es va fer un ús constant del català.

També es dedicà a la tasca de constituir unes joventuts d'Esquerra Republicana. Escrigué articles i pronuncià conferències pels pobles. El maig de 1935 es realitzà un cicle de conferències al local d'Esquerra Republicana Balear a Ciutat, els conferenciants i els temes tractats foren: Pere Oliver i Domenge, «Nacionalisme»; Francesc de Sales Aguiló, «El factor sexual»; Joan Sanxo, «Actuació política dels joves»; Bernat Jofre, «Conseqüències i propòsits». Per a Joan Sanxo es tractava d'organitzar unes joventuts nacionalistes i autònomes, de dotar les Joventuts d'Esquerra —que és el nom que varen prendre— d'uns objectius d'alliberament nacional: «No hi ha finalitat més noble que la de lluitar constantment per la llibertat individual i col·lectiva. Sia aquesta la nostra. Amb entusiasme i ardidesa lluitem per la llibertat de Mallorca» (16).

EL SIGNIFICAT DE L'APORTACIÓ POLÍTICA DE JOAN SANXO

Els homes que militaren dins l'Esquerra Republicana Balear intentaren donar a la política mallorquina una nova direcció, havien comprès que l'alliberament nacional i el progrés social no podia trobar sortida si no era des de l'esquerra. Homes de professions liberals i de la petita burgesia, estaven molt lluny de posicions revolucionàries, però veien necessària la convergència amb les forces obreres i socialistes sota un programa de consolidació de la República.

El mèrit fonamental dels mallorquinistes d'esquerra, és que saberen esser conseqüents amb el seu projecte de modernització del país en una època que no els fou gens favorable. Els anys de la segona República foren sacats per profundes tensions i per les vicissituds d'un greu enfrontament de classes, i els regionalistes mallorquins de dreta —en aquests moments no els agradava gaire de dir-se «nacionalistes»— estaven massa lligats a l'ordre de coses existent com per a posar-se al costat de la República democràtica i de les classes populars. No podien arrengrer-se amb l'esquerra, però a la vegada sabien que el triomf de la dreta significava la destrucció dels seus ideals (17). La seva estratègia els obligà a moltes claudicacions, i els republicans d'esquerra polemitzaren amb ells en nombroses ocasions, expressant que davant la renúncia de la

(14) Vegeu Alfons Cucó **El valencianisme polític 1874-1936** València, 1971 (Col. Garbí; 2).

(15) Per als mallorquinistes d'esquerra d'Acció Republicana l'exemple de l'Esquerra Republicana de Catalunya era important. El 4 de març de 1934, per exemple, Bernat Jofre, Gaspar Sabater, Miquel Fullana i Emili Darder participaren a un acte a Santa Catalina en el qual Darder es referí a l'exemple unitari de l'esquerra catalana i elogià l'actuació de Companys. **Pro Izquierda Republicana Balear** «República» 7.

(16) Joan Sanxo **De cara a les joventuts** «República» 71 (1935) 2.

(17) Encara el 1935 «La Nostra Terra» insistirà sobre «la manca inveterada de sentit polític de gran part de les dretes espanyoles, empedreïdes en l'estancament de la seva mentalitat característica tancada a tota idea d'autonomia». **Punt i seguit** «La Nostra Terra» 8 (1935).

Foto feta al camp de concentració de Formentera, on Joan Sanxo fou internat després d'haver estat un temps a la Presó de Ciutat. Joan Sanxo és el cinquè començant per la dreta.

dreta autonomista a esser conseqüent, sols l'esquerra podia dur endavant la lluita per les reivindicacions nacionals.

Els escrits de Joan Sanxo reflexen una preocupació constant per la identitat de Mallorca, i una de les preses de postura més clares i avançades del nacionalisme d'esquerra de Mallorca. Ja d'entrada la seva concepció de l'Esquerra Republicana Balear —per molt adherida que estigui a la política d'Azaña— és la d'un partit nacional: «Per a la dignificació política del nostre poble voldríem que "Esquerra Republicana Balear" fos estrictament balear i amb un contingut espiritual propi que assegurí la seva independència». És tracta, doncs, de transformar el país, de modernitzar-lo, però amb una perspectiva no provincialitzadora, sinó d'autogovern. El caràcter estrictament balear d'Esquerra Republicana és la condició indispensable per a evitar tuteles estranyes i fer que no serveixi homes i partits que, a més de desconèixer la realitat mallorquina, tampoc no tenen cap interès per ella. «Res tenim a dir contra les adhesions que assegurin una eficàcia, però la veritable direcció d'"Esquerra Republicana de Balears" no pot radicar fora de la nostra terra; no podem acceptar com a pròpia l'expressió d'un pensament que no es basi en la personalitat del nostre esser col·lectiu» (18). La postura no pot esser més clara: adhesió al republicanisme espanyol, en tant que assegurí una eficàcia, però no identificació. El partit ha d'esser independent i dirigit des de Mallorca no des de fora.

Segurament la concepció que té en

Joan Sanxo del partit i de la política era sentida en diferents graus pel conjunt de membres de l'Esquerra Republicana, que durant el 1935 i sobretot el 1936 es va anar implantant dins les classes populars. Per a molts dels nous militants comptava sobretot, el creixent prestigi d'Azaña i el poder polític, cada vegada més fonamental, del seu partit. Nogensmenys la posició autonomista de bona part dels dirigents mallorquins va fer que el partit sempre mantingués una postura inequívoca davant el fet nacional; una postura de lluita per l'autogovern.

Pel sector més obertament mallorquinista dels republicans d'esquerra, l'Esquerra Republicana de Catalunya va esser el model de partit que ells haguessin volgut per Mallorca. Joan Sanxo va escriure el 1935: «Les minses conquestes de la democràcia catalana i el despertar d'un jove i enardit pensament nacionalista a Euskadi, Galícia i València, constitueixen un avenç formidable, esperança de futures possibilitacions», assenyalant que aquests avenços restaven anul·lats a Mallorca per la inèrcia i la inacció dels seus homes, «els nostres patriotes, massa conformistes sempre, s'han acomodats en unes posicions d'extrema facilitat, literària simplement o de banal periodisme, quan no de resignació i inhibició absolutes». Sanxo repetia la crítica que ja feia temps es feia al culturalisme folkloritzant de la dreta regionalista: «no és suficient el culte a la llengua i a les membrances d'un passat gloriós, perquè un poble no ha de viure de records simplement, sinó per un interès i sentiment de realitzar-se en el

futur. Ben segur que la nostra consciència ens faria avinent que, ultra i més que els nostres esplais literaris, l'ideal nacionalista ens imposa el deure d'una constant acció política, creadora de fets, d'institucions, d'història, perquè no sempre hem de viure somniant» (19).

Joan Sanxo va viure intensament el catalanisme. El setembre de 1932 havia representat Joventut Escolar dins el grup de mallorquins que participaren en els actes de promulgació de l'Estatut de Catalunya (20). L'1 de setembre de 1934 es descobrí una làpida que donà el nom de Francesc Macià a un carrer de Son Espanyolet, hi assistiren Ventura Gassol, conseller de cultura de la Generalitat, Antoni Maria Sbert i altres. Joan Sanxo escrigué a «República»: «Ens causa empegueïment veure que el nostre esperit cívic no ha anat paral·lel amb el de Catalunya, malgrat el paral·lelisme en la Renaixença literària, però s'haurà adonat el senyor Ventura Gassol de la nostra voluntat ferma d'avançar, a passes de gegant, tot el camí perdut» (21).

Joan Sanxo, al costat d'Aguiló, Darder, Jofre, Oliver, etc. representà un moment nou dins la història del mallorquinisme polític, amb una presa de postura que anava lligada a una tasca política i cultural conseqüent.

(18) Joan Sanxo **Esquerra Republicana de Balears** «República» 8, 17 de març de 1934. En aquest article Joan Sanxo s'inspira en el Manifest fundacional d'Esquerra Republicana del País Valencià: «Imitem a València, on les esquerres s'han unit sota la denominació d'"Esquerra Republicana del País Valencià" amb una completa independència de la seva vida interna i en tots aquells assumptes propis de València» (...) «Els partits de dreta i d'esquerra haurien de tancar el seu camí cap a aquesta independència. Si ells, els de dretes, no ho fan que sien les esquerres que comencin a caminar pel camí pla».

(19) Joan Sanxo **Meditem...** «Sóller» n.º extraordinari del 50è. aniversari, 1935.

(20) Més tard, després del fracàs dels fets d'octubre de 1934, la solidaritat amb els dirigents empresonats d'Esquerra Republicana de Catalunya fou expressada en nombroses ocasions.

(21) Joan Sanxo **Quan es té raó l'important és actuar d'acord amb la raó** «República» 33 (1934) 1. Sobre aquest acte es pot veure també: **Salutació a l'Honorable Conseller de la Generalitat de Catalunya, Ventura Gassol** «República» 32 (1934) 1. També escrit per Joan Sanxo.

LA REPRESSIÓ

Joan Sanxo, quasi no cal dir-ho, signà la «Resposta als catalans» del juny de 1936, de la mateixa manera que ho feren altres destacats militants d'Esquerra Republicana Balear com Francesc de Sales Aguiló, Antoni Albertí, Joan Capó, Jaume Comes, Emili Darder, Llorenç Maria Duran, Josep Feliu, Bernat Jofre, Miquel Massutí, Maria Mayol, Pere Oliver, Joan Sanxo i Llodrà, Jaume Serret, Joan Trian, Bartomeu Sastre, etc.

L'abril de 1936 es casà amb Catalina Alomar i Serra, filla de l'apotecari de Llubi. El 19 de juliol, en adonar-se del que estava passant partiren cap a Llubi pensant estar-hi més segurs. Però va ésser pitjor, allà fou detingut pels falangistes i no fou afusellat per molt poc. Conduït a Ciutat, passà successivament pel Castell de Bellver, el vaixell Jaume I i el magatzem de Can Mir. Després de 5 o 6 mesos a l'hospital fou posat en llibertat. Tanmateix hi està poc temps, ja que fou detingut una altra vegada i processat. Les acusacions es dirigien contra els sacerdots Je-

roni Alomar Poquet i Antoni Rosselló Sabater, i contra Joan Baldú, Martí Ros, Gabriel Socias Llabrés, Cristòfol Torres Torres, Joan Sanxo Tous i Miquel Bosch Colom. Es fonamentava, de forma absurda, en el fet que Joan Sanxo havia visitat en diverses ocasions la casa de Miquel Bosch, «proporcionando Juan Sancho los nombres de conocidos suyos en Barcelona entre ellos el del sujeto Sbert», per aquest motiu se'l declarava —amb Bosch i Torres— «encubridores del delito de traición», i culpable de «delito de auxilio a la rebelión». La sentència (causa 315, any 1937) estimava «en Torres, Sancho y Bosch la circunstancia atenuante de la escasa trascendencia de los hechos», i condemnava Torres, Sanxo i Bosch a dotze anys i un dia de reclusió.

L'absurditat de l'acusació era evident. Sanxo, com els altres acusats, foren víctimes d'un dels obscurs moviments repressius que aleshores eren freqüents. És difícil d'establir la racionalitat d'una actuació que tenia com a objectiu fonamental sembrar la por, com també ho és esbrinar per què fou afusellat un dels processats: el sacerdot Jeroni Alomar (22).

Sanxo va estar tancat primer a la presó de Ciutat de Mallorca, i posteriorment a Formentera. Després de 5 anys i tres mesos, el 30 de març de 1941, sortí en llibertat condicional. Fins el juliol de 1948 hagué de passar revista mensualment a la presó de Ciutat.

Afectat d'una malaltia sanguínia, desfet moralment, el pas per la presó i pel camp de Formentera l'afectà profundament. Mai més no va tornar publicar cap escrit. Fins i tot volgué treballar dos anys a Eivissa abans de tornar a Mallorca. Morí el 1.º de maig de 1978 a Ciutat de Mallorca, ja jubilat del seu treball relacionat amb l'hosteleria.

MATEU MORRO I MERCER

(22) Veure **Església i societat a la Mallorca del segle XX** de Josep Massot i Muntaner, Barcelona, 1977, p. 161. Francesc Alomar i Poquet, germà del sacerdot, havia estat membre del Comité local de Muro d'Esquerra Republicana Balear.

llegiu

**mallorca
socialista
la revista
de l'esquerra
mallorquina**

PSM

Partit Socialista de Mallorca

carrer Temple, 7 - Ciutat

**S'Arenal
de Mallorca**

Telèfon 26 50 05

REVISTA QUINZENAL

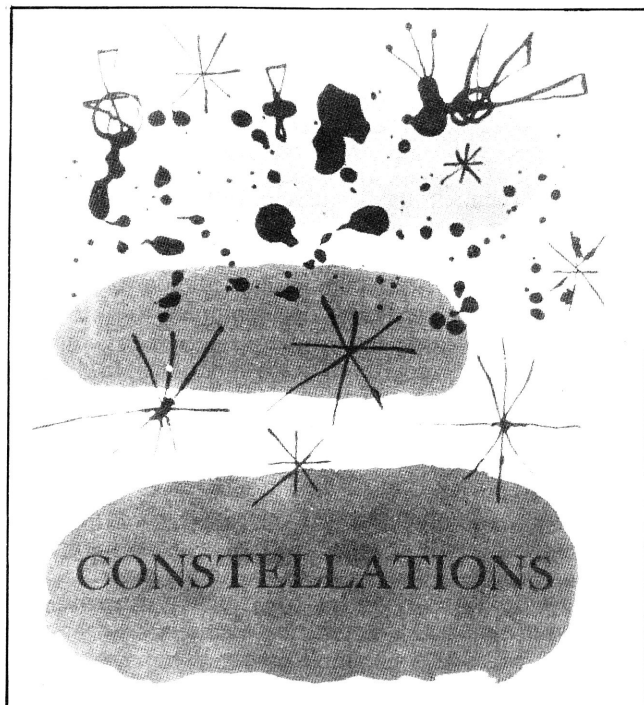
Bolletí informatiu del poble de S'Arenal, del terme de Llucmajor, el de Marratxí i la part rural del terme de Ciutat de Mallorca.

Joan Miró, Mallorca i «Les Constel·lacions»

per Jaume Torres i Estradé

La galeria Joan Oliver «Maneu» dedicà durant el passat mes de desembre una exposició com a homenatge a Joan Miró en el primer aniversari de la seva mort. Miró, **l·ligat des de molts angles a la nostra illa**, per la mare, per la muller, pels estius que hi passà d'infant, pel refugi i tranquil·litat que hi trobà l'any 40 en plena guerra mundial, pel trasllat de la residència a partir de 1956, sempre ha romàs desconegut i oblidat. Sols a les velleses, quan la fama mundial era indiscutible, les galeries «Pelaires» i «Quatre Gats» començaren a difondre l'obra, les minories intel·lectuals reconegueren la seva vàlua i les institucions oficials li tributaren reconeixement públic amb l'exposició de la Llotja l'any 1978.

Joan Miró, artista interessat per l'avantguardisme, es traslladà l'any 1920 a París, centre de les inquietuds plàstiques, i paulatinament va abandonant el realisme detallista, amb influències fauves i cubistes. «La Masia» constituïria el punt final i exemple més reeixit d'aquesta primera època. A partir de 1924 entrà a formar part del **moviment surrealista**, encapçalat per Breton, que intentà superar l'actitud destructiva i nihilista del dadaïsm. Seguint els postulats de Freud, la pintura i l'art en general s'endinsaren per un camp novell, no petjat i curull de sorpreses, el món de l'inconscient. Fins a aquelles dates la pintura sols tenia cura del món exterior. Els cubistes, malgrat haver-se alliberat del sistema de representació realista-renaixentista i d'haver encetat la més gran revolució en el camp artístic, seguien aferrats a la temàtica clàssica, el paisatge, la figura, el bodegó. Ara s'obre un vast panorama, el món interior, el somni i el desig. Breton preconitza l'automatisme perquè l'inconscient aflori i boti les barreres del super-jo, de la raó i les bardisses dels prejudicis. Agressivitat i sexe seran dos nous eixos temàtics. En el text literari, en el quadre han de surar tots el desigs i impulsos escapçats per la cultura. En el camp de la pintura tot d'una sorgeixen dos vessants o formes d'entendre el surrealisme. Per un costat, Dalí, Delvaux intenten expressar els somnis, els anhels reprimits, l'erotisme amagat i Magritte els jocs i relacions entre aparença, realitat i ficció a través d'unes formes realistes, dels preceptes de la representació clàssica. En canvi, per una altra banda, Joan Miró encapçala l'altre corrent que aboca el món interior a través de formes i signes totalment personals, lliures i creatius, sense fer-se a cap cànon establert o estètica fixada. S'apropen molt més als dictats bretonians encara que J. Miró gairebé mai es lliurà completament a una expressió pura sense cap control de la raó, ans el contrari, estudia i té cura del mínim detall, la més petita taca de color, com ho demostren el caramull de dibuixos preparatoris que conserva la Fundació Miró de Barcelona. Sols les pintures oníriques (emprant terminologia de J. Dupin) dels anys 25 i 26 i els goteigs i taques a

Constellations. 1959. Introducció i 22 proses paral·leles d'André Breton. Ed. Matisse. Nova York.

la manera informalista de les pintures espontànies dels anys 50 i 60 serien un exponent de la utilització de l'automatisme i l'atzar en la seva obra.

L'exposició de la galeria J. Oliver entre altres obres presenta unes còpies de la sèrie «**Les Constel·lacions**», datada el 1940-41. En plena segona guerra mundial J. Miró es refugia en un poble de Normandia i allà inicia, una mica fruit de l'atzar, aquests quadres. L'efecte que li produeix el netejar els pinzells sobre paper es constitueix en el fibló inspirador. Comença un conjunt unitari que té com suport el paper en el qual deposita unes capes de pintura diluïda en aiguarràs que formarà aquest fons marronós amb zones de color. Un fons brut i ric en matisos sobre el qual situa el grafisme negre i unes taques de guaxa de colors primaris i vius. La guerra l'empeny a abandonar França i dirigir-se a Mallorca on gaudirà de la serenitat necessària per a continuar la sèrie que conclourà a Montroig. Després el 1959 s'edita una versió litogràfica il·lustrant uns textos de Breton, també exposats aquí.

Suposen un conjunt molt peculiar dins la producció de l'autor i una de les més belles i aconseguides realitzacions. Formen un **parèntesi poètic** entre les pintures salvatges dels anys 30, farcides de personatges agressius, amb dits-urpes, immenses boques obertes de feréstegues

dents i allargassades llengües, i la «Suite Barcelona» editada el 1944, ferotge i violenta, que reflecteixen aquell període de guerres, horror i virulència. «Les Constel·lacions», en canvi, es drecen com un intent d'evasió, d'allunyar-se d'una realitat crua i d'enfonsar-se per un univers poètic, de somnis, d'ocells i estels. Els mateixos títols, llargs i lírics, a la manera del J. V. Foix de «Les irreals omegues» traspuen aquest món on l'autor cerca conhort. L'ús del francès («Femmes au bord du lac à la surface irisée par le passage d'un cygne») ajuda a connotar poesia i misteri. Ve a representar bells somnis per la qual cosa suprimeix la línia de l'horitzó que separa cel i terra, tan habitual a la producció anterior, i submergeix els personatges en un espai oníric sense punts estables des d'on aixecar-se.

J. Miró segueix usant uns motius iconogràfics trets de la natura, aquesta natura que mirà, estudià i copsà a Montroig i Mallorca. Mai s'ha interessat pels elements del món artificial i industrial com altres avantguardistes (futuristes). Insectes, bestioles, ocells omplen tots els primers quadres («El carnaval d'Arlequí»). A «Les Constel·lacions» redueix el repertori a tres components, **la dona, l'ocell i l'estel**, components que es convertiran en els bàsics de tota la producció posterior i signes gairebé únics d'un llenguatge personal que ha esdevengut conegut i famós.

Els seus personatges reben un tractament molt genuí i lliure que s'escapoleix d'estètiques acadèmiques i avantguardistes, velles i novelles. **Esquematzació, deformació i gust per les formes orgàniques** podrien esser els trets característics. Redueix o esborra el que no li interessa i eixampla fins a la hiperbolització aquells elements, sexe, mà, peu, que vol remarcar. Ja ho podem esbrinar a una obra tan primerenca com «La Masovera», encara lligada a unes maneres més o menys realistes, on amplia exageradament els peus. Crea uns personatges de formes orgàniques, naturals, cossos que s'assemblen a patates, caps que connoten peres o figures. Construeix dones i ocells mitjançant una línia, un grafisme negre, prim, lleuger, curvilini. Aquesta línia flexible i ràpida roman buida de color. Figura i fons solen participar d'una mateixa tonalitat. Assistim a una manca total de volum, a una **descorporeització** que arriba fins a la confusió dels seus personatges amb el fons. Sovint aquests poden, interseccionant-se, superposar part dels contorns. Sobre aquests punts d'unió i altres fragments col·loca acuradament algunes taques de color primari, vermell, blau o groc. De vegades, pot brotar un verd o carabassa. Aquests tocs de color viu i esclatant, tan típics del Miró posterior, estan situats d'una manera molt estudiada i harmònica que ens allunya totalment del pur automatisme i de les ingènues afirmacions populars que qualifiquen d'infantil la seva obra. Com diu Ernesto Sábato, els seus quadres són producte d'un deliri controlat, d'una inspiració vigilada. El mateix pintor en unes notes del Carnet «Une femme» (1940-41) afirma que la pintura ha d'esser concebuda amb una ànima de foc però realitzada amb una fredor clínica. Les formes i colors de les seves figures recorden els «siurells» mallorquins com remarca Pere Serra al llibre «Miró i Mallorca».

El principal motiu i centre d'aquesta sèrie és **la dona**, una dona que pot sortir de la part inferior o ocupar tot l'espai. Dona amb cos de formes arrodonides, circulars o triangulars, amb un immens sexe d'aparença d'ametla, vermell i negre, envoltat de llargs i punxeguts pèls-flama, amb pits triangle, amb anques notòriament marcades. Sense cap prejudici **sexualitza les figures**. Els genitals sempre hi són presents, intentant superar tota la càrrega de tabús que arrossega la cultura occidental, aquest afany de tallar, d'amagar, d'escapçar, d'oblidar el sexe. Genitals femenins grandiosos o fal·lus erectes es mostren i belluguen sense cap vergonya. Les cames i peus en l'obra mironiana creixen i augmenten hiperbòlicament en un esforç de representar la importància del lligam home-terra, de l'arrelament de l'home en aquesta, d'on neix tota energia i força. A «Les Constel·lacions» en línies generals **cames i peus** no sofreixen aquesta hipertròfia, tendeixen a esser una petita i prima línia corba acabada en dos puntets o diminutes formes que semblen una punxa. En aquesta obra concreta Miró persegueix una altra finalitat, més que senyalar aquest arrelament, li interessa expressar aquesta ànsia d'evasió, de fugir de la realitat dura i esfereidora, d'enfonsar-se en un altre món, en el cel, en un cel d'ocells i estels, símbol de pau. Per això alleugereix les extremitats inferiors i ens presenta uns **braços** en forma de punxa, banya, flama o mitja lluna, sempre oberts i enlaire, que s'estiragassen, un coll que s'allarga i un cap i esguard que tendeixen a mirar la part superior en un afany d'abandonar l'horror i aconseguir l'univers anhelat. El cap de forma arrodonida, de pera o d'ocell sol acabar en un llargarut **nas**, una mena de trompa d'elefant amb connotacions de fal·lus masculí o una espècie de bec d'au que cerca olores, copsar, posseir el cel encalçat. I conté un **immens ullàs** en forma d'ametla, ull que posteriorment sovintejarà en la producció mironiana, que escodrinya, que cerca, que esguarda.

La seva obra experimenta al llarg del temps un procés de depuració, d'economització, de reducció de la complexa realitat a uns signes representatius. El ric i variat món de bestioles, aviram i animalons que boten, volen i corren pels quadres dels anys 20 es redueix ara a **l'ocell**, no un ocell concret, sinó un d'esquemàtic i simbòlic, element que també queda incorporat al llenguatge del pintor, i que representa el món desitjat, l'esperit, l'infinit. Ocells grossos i minúsculs travessen i omplen l'espai de les pintures. Ocells serpent de cossos allargassats i sinuosos. Ocells de coes triangulars, cos de finíssima i bellugadissa línia, ales esteses en forma de mitja lluna i caps grossos amb gegantesques boques badades que ens esborronen amb esmolades dents i feridores llengües. Ocells inofensius i ocells agressius. Com a la realitat Miró juga amb l'ambigüitat. Un mateix element segons les circumstàncies pot adoptar unes connotacions positives o negatives. L'ocell com a símbol del paradís cercat o de la realitat ferotge. I aquests ocells poden parèixer dones i les dones poden confondre's amb ocells. Falda triangular de donzella o coa de rossinyol. Braços enlairats o ales en vol. Caps amb nassos-becs i ulls humans. Metamorfosi, desig de l'home d'esdevenir ocell, de volar, de fugir, de fondre's en l'absolut.

Composició. 1958. Gouache s/cartó.

Un semblant significat al de l'ocell el realitza l'estel, signe també de l'àmbit celeste. Aquests estels tan típics i tòpics de l'estètica mironiana prenen importància en aquesta sèrie. Estels en forma de cercle, gros o petit, cercles que s'interseccionen, cercles que s'uneixen mitjançant línies rectes o corbes, que arriben a dibuixar minúscules escales. Estels en forma de dos triangles units pel vèrtex, una mena de corbatí, estels en forma d'estrella de mar, d'espiral, de línia ondulada. Aquests estels que en les primeres obres de «Les Constel·lacions» guaiten de tant en tant, paulatinament van omplint l'espai en el qual suren les figures i arriben a encalçar-se sobre la línia sinuosa dels contorns i àdhuc envaeixen l'interior dels personatges que es fonen completament amb el fons, per ventura empesos per un anhel d'esser cel, d'esser estel, d'oblidar tota relació amb la mort quotidiana que senyoreja per la terra. Cel i terra, els dos pols de l'obra mironiana, antítesi que homes i escales s'esforcen a interrelacionar.

L'artista en aquests quadres juga amb uns motius iconogràfics propis, creats amb un llenguatge genuí. Fruit de l'evolució del propi estil, d'una depuració arriba a bastir dones, ocells i estels a través d'uns **limitats i senzills signes de valor polisèmic**. Podríem afirmar que mitjançant simples formes orgàniques o geomètriques que en elles mateixes no tenen cap sentit, construeix les figures. El signe s'ompliria de significat dins el sintagma, el context. Aleshores hi podríem esbrinar certa iconocitat, certa semblança, relació amb el referent, amb l'objecte de la realitat. Un signe que connota la forma de banya, flama, punxa o mitja lluna segons el context pot significar braç, cama, pit de dona o ala d'ocell. El cercle pot esdevenir ull, pi o estel. El ventall significatiu del triangle afegeix als anteriors els sentits de bec, dent i llengua. Podríem arribar a muntar una mena de diccionari amb uns lexemes fortament polisèmics.

Quan un artista s'enfronta amb la blancor de la tela pot seguir bàsicament tres camins. Pot passejar per la tranquil·la drecera de l'academicisme, de la repetició de formes i motius, tant de l'estètica realista-renaixentista

amb els seus epígons postimpressionistes com de qualsevol avantguarda. Pot endinsar-se per les belles sendes del decorativisme, de la recerca de quelcom hermós i agradable. O pot enfonsar-se pels perillous viaransys de la creació, de la investigació, de l'expressió personal, buscant novelles maneres d'autoanalitzar el fet artístic o de vessar el propi interior. Sens dubte Miró pertany al tercer grup i «Les Constel·lacions» resulten un reeixit exemple. L'artista se'ns obri i ens mostra la seva por, l'ansia d'escapar amb unes formes pròpies i aconseguides. Com hem anat senyalant, la idea central, el tema, el fil conductor d'aquest conjunt és **l'intent de l'home d'evadir-se**, de fugir de la realitat de la guerra, de la terra curulla de mort i pujar al cel, al món dels ocells i estels. Braços que s'enlairren, colls que s'estiragassen, esguards que escorcollen les altures, nassos que oloren les flaires de la nit, dones que esdevenen ocells, cossos que perden tot volum i s'omplen d'estels, escales que ens puguen als cims celestials, traspuen nítidament aquest desig mironià d'escapar, de córrer, de volar, d'esser estel, de perdre's en l'absolut, en el caos. L'artista, impulsat per un horror vacui, farceix l'espai d'una multiplicitat d'elements que esborren la claredat dels contorns, dilueixen l'espessor dels cossos, provocant la confusió i el caos en el qual ressalten els immensurables ulls i sexes femenins.

A més, tot i que la temàtica de dones en la platja, d'acròbates, de poetesses, d'enamorats indiquen un món evasiu, la **realitat no és del tot absent**. La violència se'ns mostra a través de les mateixes formes triangulars, de les boques obertes amb punxegudes dents i agressives llengües de serp, en forma de sageta o espasa, dels esmolats becs, de la fletxa que persegueix un home en el quadre «Personatge ferit». I l'esperança no hi manca com ho expressen obres com «Persones guiades en la nit per les petjades fosforescents dels caragols» o el quadre que precisament clou la sèrie, «El pas de l'ocell diví».

«Les Constel·lacions» constitueixen **una fita cabdal**, un final i un principi dins l'obra mironiana. Certs trets es drecen com la culminació d'un procés i altres enceten un llenguatge novell. El detallisme, l'horror al buit que ja es reflectien a «La Masia» o «El carnaval d'Arlequí», l'organicitat de les formes, la deformació, l'augment exagerat de les masses segons el grau d'interès, presents a les pintures oníriques dels anys 25-26, als Interiors Holandesos, als paisatges imaginaris dels anys 26-27-28, a les pintures salvatges dels anys 30, la sexualització tornen aparèixer ara. A la vegada, brosten gairebé tots els nous elements del típic llenguatge mironià: El grafisme negre, potser originat en la pràctica del gravat i la litografia, que dibuixarà els límits de les figures i que cada cop perdrà netedat i lleugeresa per a esdevenir més descurat i espontani per influència informalista i més gruixat fins omplir grans espais del quadre en els 70. Les taques de color primari, viu i pur que s'ordenen harmònicament en les interseccions dels components dibuixats i altres zones d'interès. Els motius iconogràfics, dona, ocell i estel que cada volta més esquemàtics s'alcen com a components essencials de la seva pintura.

JAUME TORRES I ESTRADÉ
Alcúdia, desembre 1984

Els molins de vent mallorquins

I. Història

INTRODUCCIÓ

1) La falta d'aigua, element determinant

La manca d'aigua, tan característica dels països mediterranis, ha determinat la quasi absoluta inexistència a Mallorca de molins moguts per corrents d'aigua, mentres que ha forçat a recórrer a una altra força de la naturalesa, el vent, per a aprofitar-la amb la mateixa finalitat que la del molí d'aigua: la mòlta de cereals. I, paradoxalment, l'ingeni posteriorment s'ha invertit: la sínia ha superat la roda hidràulica i la penúria d'aigua s'ha arreglat amb el molí elevador. La paraula molí ha evolucionat semànticament de manera que, veient-los a l'horta, no se'ns ocorre ja ni tan sols pensar en la fabricació de farina.

Exceptuant uns pocs municipis de muntanya que frueixen d'abundants manants naturals, el rec a Mallorca ha de fer-se a base d'aigua extreta artificialment del subsol, on n'hi ha abundantment a profunditat relativament escassa. Aquest és, sens cap mena de dubte, un dels caràcters que més diferencien la nostra de la majoria de les hortes mediterrànies, regades per rius aprofitats més o manco artificiosament, quan el seu problema no és l'excés d'aigua i el sanejament.

Així, doncs, l'extensió del regadiu es deu fonamentalment a la introducció de noves tècniques extractives d'aigua, que permeten la utilització de capes freàtiques cada vegada més profundes i que abans resultaven inaccessibles. A mitjans del segle XIX començà a utilitzar-se el molí de vela llatina, molt semblant als de l'illa de Creta o als del camp de Cartagena. Quasi al mateix temps, un fuster del Molinar de Llevant construí el primer molí de ramell, tot de fusta, i al qual més endavant se li acoplà una bomba de fundició que substituï l'antiga de fusta, així com altres elements que perfeccionaren el seu funcionament. El 1934 es començà a utilitzar el molí de ferro. Prest els molins entraren a formar part del paisatge del regadiu mallorquí, caracteritzant les hortes de Palma, S'Albufera i Campos, complementant l'activitat de les sínies i contribuint a l'extensió del regadiu. El 1960, la superfície regada, que a principis del segle XIX ocupava tan sols unes 2.000 Hes., havia augmentat fins a 6.965 Hes. (Aquesta xifra es doblà posteriorment degut a la introducció de nous sistemes de rec, com a motobombes o el rec per aspersió).

En aquest treball estudiaré els distints aspectes dels molins de vent d'extracció d'aigua, com a la seva arribada a Mallorca, el seu desenvolupament i evolució, el seu nombre i extensió, la seva maquinària i funcionament i, finalment, la situació present i el possible futur d'aquests molins. Aquest petit estudi, sens deixar d'esser general, està centrat especialment en una zona que, per la gran concentració existent de molins, es pot considerar com la més important de Mallorca en aquest aspecte: el Prat de Sant Jordi, on s'ha efectuat la major part d'aquest estudi.

2) Els molins de vent i el paisatge mallorquí

El molí de vent està connaturalitzat amb el paisatge de l'horta mallorquina, de tal manera que ja forma part d'ell. Tal vegada no existeix una densitat tan gran d'ells a cap lloc del món. Una sèrie de circumstàncies geogràfiques, com l'abans mencionada manca d'aigua superficial, poca profunditat de la capa aquífera, vents quasi constants, sòls adequats, etc. han contribuït a la seva acumulació, particularment a les planes de Ciutat (Prat de Sant Jordi, Son Sant Joan, el Molinar, Prat de Son Mir, Son Sunyer, etc.), i les zones de Sa Pobra i Campos. La seva vista és tan suggerent que pocs han estat els artistes que han visitat Mallorca que no hagin dedicat una gran atenció i, de vegades, fins i tot una gran part de la seva obra, a tals animadors del paisatge mallorquí.

ORIGEN DELS MOLINS DE VENT MALLORQUINS

El molí de vent era desconegut a l'antiguitat grecorromana; fou inventat, probablement, a Pèrsia en el s. VII; va tenir una gran difusió a la regió oriental del mediterrani, i el propagaren, durant l'Edat Mitjana, els bizantins pel Nord i els àrabs pel Sud.

Els musulmans de la península ibèrica empraren tres castes de molins: els de tracció animal —que eren els més usats—, els d'aigua i els de vent.

Segurament, però, els molins mallorquins no deriven dels àrabs. Independentment dels arguments històrics i etnogràfics, tractant només els de tipus lingüístic, Moll va arribar a aquesta clara conclusió: «La nomenclatura del molí de vent, estudiada com a matèria de lexicologia històrica, té per nota general distintiva el caràcter fonament romànic dels seus components. Altres màquines primitives (la sínia, la biga de tafona, per exemple) presenten una sèrie de noms aràbigs, reveladors de la intervenció que els moros tingueren en llur construcció o en llur utilització. El molí de vent no conté, que sapiguem, ni un sol mot de procedència aràbiga».

S'atribueix a les Croades la introducció a l'Europa occidental dels molins de vent, és a dir, la consideren com a un dels fruits de l'intens intercanvi cultural que aquelles expedicions militars provocaren.

Tots els molins de vent mallorquins coneguts pertanyen al tipus de molí de torre. Alguns historiadors de la Mecànica han sostingut que el molí de torre en el qual només gira la coberta, fou un invent personal de Leonardo da Vinci, perquè en els seus quaderns de treball se n'ha trobat un projecte. Hi ha proves, però, que els molins de vent de torre existien ja molt abans de l'època del gran pintor en el món mediterrani.

L'època de la gran difusió dels molins de torre fou el segle XVI, del qual daten els primers molins de vent que tenim documentats al Principat i a la Mancha. Es pensa que els molins de vent havien penetrat a Castella per la intensa influència flamenca dels primers reis d'Espanya de la dinastia austríaca. Els molins dels Països Baixos en el segle XVI no eren tan diferents dels mediterranis com ho són els d'ara: tenien també torre cilíndrica de pedra i coberta mòbil; se'n diferenciaven, però, perquè llur torre era de dimensions molt més grans, i a la meitat del seu mur estava circumdada per una balconada de fusta, a manera de galeria circular, on el moliner sortia a envelar les quatre antenes i a maniobrar amb el bastiment, per tal de fixar, per darrera, l'arbre després d'haver-lo orientat, i aquest bastiment era semblant a l'actual.

En el cas que no resultassin autòctons, els molins de torre de la Península Ibèrica podien haver-hi arribat per la Provença, ruta natural de penetració de la cultura europea, espiritual i material. No es pot bandejar tampoc la via marítima d'arribada: pensem que els molins de vent abunden especialment a les illes mediterrànies, on sempre hi ha fretura d'aigües i abunden els vents, i recordem la quasi identitat dels molins de Mallorca amb els actuals de Sicília i amb el medieval de Rodes.

El molinar mallorquí més conegut és el del Jonquet, al raval de Santa Catalina al ponent de Palma, els molins de vent del qual figuren ja al pla de la Ciutat de Mallorca, confeccionat l'any 1644 pel prevere Antoni Garau.

Aquests molins del Jonquet són esmentats en un document de 1680, exhumat per E. Fajarnés, el qual conta que: «Rafael Sitjes, Guillem Oliver, Miquel Oliver i Joam Flexes, moliners de vent, duenyos de set molins de Santa Catalina, dihuen que han

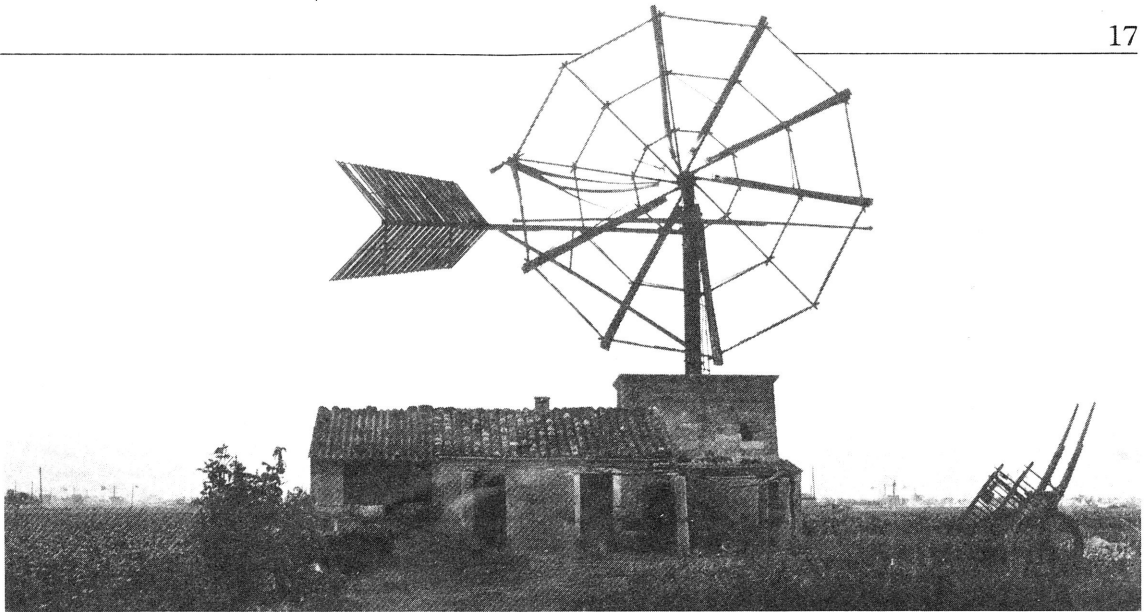

Foto:
Ricard Pla Boada

tingut notícia que la viuda de Bernat Simó tracta de fabricar molí de vent i casses en un trastet de terra que té junt als dits molins, qui no arriba a mig cortó, i té senyalat lo loch a hont pretén edificar, qui solament dista de les sitjes cosa de catorse o quinse passos, oposant-se a l'ayre y vent de mitjorn i xaloch, qui fa vent més freqüent per la conservació del gra qui's guarda en dites sitjes universals, per haver-se donat la escarada ab presupòsit de que les cases han de tenir més de vint-y-sinch palms de alt, y de quadrat vint passes quadrades, y el molí en mig, de altitud de seixanta-sinch palms; la qual obra, si es posa en execució, farà notable perjudici a les sitjes, contra el bé comú: no solament causaria est dany, si també impediria la espedició del moldre als dits molins ja fabricats, y estos embaraçarien al que's pretén fer, ab què no's podria moldre en uns y altres tant com se mol en los fabricats, que redundaria en dany de benefici comú. Per tant, noticiant los suplicants a V. Senyories, a qui expecta com a Pares de la República zelar el comú benefici y no permèter que's cause dany als particulars, sien de son servey dignar-se ordenar, o no permèter, que la dita viuda pose executió la obra que intenta, que adams se dirà en benefici comú el impedir-la, no quedaran... los suplicants en los seus molins, y ho rebra a singular favor».

Els moliners de vent mallorquins arribaren a tenir tanta importància que en el segle XVIII estaven constituïts en gremi propi.

INTRODUCCIÓ DELS MOLINS DE VENT AL PRAT DE SANT JORDI

Així doncs, una vegada descrita la introducció dels molins de vent a Mallorca, centrarem el nostre estudi en la introducció d'aquests molins al Prat de Sant Jordi, que és la zona elegida per a desenvolupar la nostra feina en profunditat.

La principal font de dades consisteix en un sermó del pare Gaspar Munar (encara inèdit en el moment de redactar el present treball) sobre la vila de Sant Jordi, que amb gran esforç i gran rigor històric ha aconseguit reconstruir de forma bastant aproximada la història del poble des de la conquesta del rei En Jaume. Nosaltres hem extret i resumit la part directament interessant pel nostre estudi, referent a la dissecció del Prat de Sant Jordi i la posterior implantació de molins, contrastant-lo amb el treball del Dr. Vicenç Rosselló, catedràtic de la Universitat de València, titulat «El Prat de Sant Jordi y su disecación», que citaré a la bibliografia.

El Pla de Sant Jordi ha tingut sempre terres bones i abundància d'aigua per a fer-les fructificar; però en temps passat tenia també un gran inconvenient, que eren les grans extensions de terres embassades, que a més de no donar cap producte, feien molt de mal a les persones, puix d'elles sortien eixams de mosquits i altres miasmes, que causaven febres malignes, no sols als qui vivien en el Pla, sinó també a la gent de tot el seu contorn.

Aquest gran defecte era reconegut per tothom; però ningú no arribava a posar-hi remei.

L'any 1767 don Josep Pueyo, propietari de Son Sunyer, va ésser el primer que proposà a l'Ajuntament de Ciutat la idea d'ajuntar tots els estanys del Pla, i fer una albufera com la d'Alcúdia; però d'aquella idea gairebé no se'n féu cas.

L'any 1770 es presentà un nou projecte, en que es deia que al Pla de Sant Jordi hi havia 1.500 quarterades de prat, que, si es dissecaven, podrien produir 20.000 quarteres de blat cada any, cosa tan necessària per a Mallorca, ja que amb freqüència es repetien les males anyades i s'havia de cercar blat de fora. El projecte era molt afalagador, perquè havia d'ésser massa costós.

Vingué l'any 1814, i en la nit del 1 al 2 d'octubre va fer un fibló molt fort, que causà gran destrossa per tot Mallorca, i el Pla de Sant Jordi quedà quasi tot inundat. Aquella gran desgràcia mogué definitivament autoritats i propietaris a posar un remei eficaç a aquell mal tan antic. Es formà una junta per a dur a terme aquella gran empresa, composta per dos Regidors de l'Ajuntament de Ciutat i els principals propietaris. L'esmentada junta estava també encobeïda pel Capità General de Balears. Les obres de dissecció començaren l'any 1815 a terres de Son Sunyer del Marquès de Campo-Franco; però sobrevingueren dificultats i un cop s'aturaren, per a reprendre's després fins a l'any 1823, en què ningú estava satisfet, i així quedaren les obres a mitges astes.

L'any 1835 arribà a Mallorca un enginyer holandès, Paul Bouviy, per encarregar-se de la direcció de les mines de lignit descobertes feia poc. Era un home llest, molt afeccionat a la geologia, i per això recorregué tota Mallorca, estudiant la diversitat dels seus terrenys. Ell arribà a conèixer molt bé el Pla de Sant Jordi, i per això es va animar a dur a terme la dissecció començada.

Per escriptura pública, feta l'any 1845, davant el notari Gaietà Socias, es comprometeren d'una banda els propietaris més interessats en la dissecció total, que eren el marquès de Bell Puig, senyor de Son Sant Joan; el marquès de Campo-Franco, senyor de Son Sunyer; el senyor Conrado, propietari de Son Oliver; el senyor Bennàsser, propietari de Son Mir; i el senyor Gual de Torrella, propietari de Son Axeló, els quals oferien com a garantia del cost de la dissecció el valor actual de les seves terres a dissecar, que eren 624 quarterades, que foren valorades en 47.940 lliures, moneda de Mallorca. De l'altra banda, l'enginyer Bouviy es comprometia a dur a terme pel seu compte la dissecció total d'aquelles terres dins el termini de cinc anys sota pena de perdre-ho tot. Amb aquests pactes, l'any 1846 es constituí la «Campaña para la disecación del Prat de Sant Jordi». I seguidament començaren les obres.

L'any 1848, dos anys després, donà compte del que s'havia realitzat: conducció d'aigües de distints estanys a una siqueta comuna, que desembocava a la mar; bones collites de cereals obtingudes a Son Sant Joan i a Son Sunyer; etc. Quedaven disseccades 210 quarterades del Marquès de Bell Puig; 208 de Son Sunyer del Marquès de Campo-Franco; 96 de Son Oliver del senyor Conrado; 88 de Son Mir del senyor Bennàsser, i 23 de Son Axeló del senyor Gual de Torrella. El cost total de la dissecció fou de 15.799 lliures, moneda mallorquina.

El valor de les terres abans de la dissecció 47.940
El valor de les mateixes, feta la dissecció 126.124

Plusvàlua 78.184

A l'enginyer Bouviy li foren entregades en terres 37.637 llures.

L'any 1850 es començaren a trencar aquelles terres abans improductives i a fer-s'hi hortes i cases. Com que el seu subsol és tan ric en aigües, sols faltava trobar un mitjà senzill i poc costós per a treure-les i aprofitar-les per a regar. Les sínies que abans havien estat tan en voga dins Mallorca ja havien passat de moda. Per això s'introduïren els molins. De tot d'una foren els molins de vela, inventats, segons és sabut, per mestre Martí Barrera, un fuster de Pòrtol. No fou fins després que aparegueren els molins de ramell.

Aquests molins foren invenció d'un altre fuster, nascut al Molinar l'any 1829, mestre Damià Rexach. Era fill d'un moliner de fer farina i aprengué molt prest l'ofici de fuster. No sabia ni llegir ni escriure, però era molt observador i molt viu. Volia inventar un molí que rodàs sense necessitat de veles, i ho aconseguí substituint les veles per unes pales una mica voltades d'una banda per a recollir el vent. Per a posar el molí de cara al vent es valgué de tot d'una d'una barra llarga exterior; però després, un capellà d'Algaida quasi tan enginyós com ell, anomenat Mn. Rafel Oliver li suggerí la idea de la coa, amb la qual el molí es posa automàticament de cara al vent. Aquest gran invent de mestre Rexach, ajudat per Mn. Rafel Alcover, va tenir un èxit extraordinari dins tot Mallorca. L'any 1872, segons diu l'Arxiduc d'Àustria, ja n'hi havia 36, i l'any 1891 eren ja 200. A partir de llavors, els molins deixaren d'esser sols uns instruments d'extracció d'aigua, i es convertiren en part integrant del paisatge propi mallorquí.

DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA

Els molins d'extracció d'aigua estan molt desigualment repartits. Seguidament comentarem alguns aspectes de la seva distribució, ressaltant les zones on, per la seva densitat, els molins adquireixen una major importància.

El primer que cal destacar és la gran concentració de molins al Nord del poble de Sant Jordi, on se n'hi arriben a comptar 70 per quilòmetre quadrat al triangle format per la carretera Manacor - carretera Sant Jordi - camí veïnal Sant Jordi a la Punta de Son Gual. Essent tota aquesta àrea de regadiu, correspon a 1'4 hectàrees per molí aproximadament. Els molins d'aquesta concentració són quasi tots del tipus modern.

La línia que limita pel Nord i l'Est la superfície dedicada al regadiu i dotada de molins coincideix aproximadament amb la corba de nivell dels 20 metres.

Existeix una gran zona desprovista d'artificis elevadors, la zona de Son Sant Joan. La causa d'aquesta manca no és deguda a raons naturals, com es podria pensar en un principi (absència d'aigua al subsol, accidents naturals que impedissin l'arribada constant dels vents, etc.), sinó a l'ocupació de la zona per l'aeroport, el que ha ocasionat a més la supressió o rebajament de nombrosos molins a una zona orientada Sudoest-Nordest, que coincideix amb la direcció de sortida dels avions. A la zona pròxima a Ciutat, de cultiu més tradicional, es nota una superabundància del molí anomenat de ramell, especialment a les voreres del Camí Fondo. Aquí, i fins el segle passat, predominaren les sínies, avui completament abandonades. Pròxims al Molinar es troben bastants exemplars del molí de Rexach, amb capitell i aparell de fusta.

Una altra agrupació del tipus antic és la situada al vell Prat de Son Mir, on es conserven, modificats, alguns exemplars del tipus més antic.

La planície de Son Sunyer ens ofereix una visió completa de tota la tipologia, des del molí de vela llatina fins el tipus més modern, encara que amb el predomini de la fusta, existint un exemplar únic de ramell, i aquest sense timó direccional. La parcel·lació més recent de la finca de Son Sant Joan es reconeix tot d'una pel domini del molí metàl·lic.

Amb una lleugera observació es denota l'absència de molins a la regió costera de S'Arenal, així com de la zona Oest de Can Pastilla. Aquesta manca de molins sí que és deguda aquí a motius naturals, ja que el sòl arenós d'aquestes zones és completament estèril. En canvi, a l'Oest de Son Ferriol es deu a la dedicació del terreny quasi exclusivament a cultius arborícoles i a l'escassa parcel·lació del terreny.

Les estadístiques del nombre de molins existents al terme de Ciutat són antigues i contradictòries. El doctor Valdés, a la seva

obra «Hidrologia subterrànea de la isla de Mallorca», de l'any 1951, dona la xifra de 1.985 pous al terme de Ciutat, dels quals 1.593 pertanyen a molins i 35 a sínies, però aquestes dades estan en contradicció amb altres molt més baixes que dona ell mateix al mateix treball. A l'estadística que ens ofereix Rosselló Verger al seu treball «Norias y molinos», de l'any 1961, es parla de l'existència de més de 800 molins metàl·lics moderns en funcionament, i quasi 500 de fusta que encara aguanten la competència dels primers, així com de les motobombes elèctriques. No obstant, advertia ja Rosselló Verger, «el més freqüent increment del rec prefereix les motobombes, en especial elèctriques, aprofitant no poques vegades el mateix pou del molí». Aquesta tendència, ja observada l'any 1961, es convertí després en ús generalitzat, i la gran majoria dels pagesos, amos de molins, els incorporaren motobombes. Durant els anys seixanta i setanta foren moltíssims els molins que deixaren de voltar per a convertir-se sols en peces de museu animadores del paisatge. No obstant, degut a l'increment del cost de l'energia elèctrica (el preu del Kw x hora augmentà espectacularment fins a situar-se en 6'24 ptes. el 1980) es començà a pensar en la utilització dels molins com a elements econòmicament rendibles. Alguns propietaris començaren a reparar-los, i una oportuna ajuda de l'administració (com explicaré a un altre capítol d'aquest treball) ajudà a la generalització d'aquestes reparacions.

Seguidament, es proporciona una estadística sobre els molins existents a l'horta de Llevant de Ciutat.

ESTADÍSTICA DELS MOLINS DE L'HORTA DE LLEVANT DE CIUTAT L'AGOST DE L'ANY DE 1958 (segons Rosselló Verger)

Tipus de molí	Nombre
Molí metàl·lic de torre quadrada	600
Molí metàl·lic de torre cilíndrica	142
Molí metàl·lic amb capitell	58
Molí de fusta imitant metàl·lic, torre quadrada	50
Molí de fusta imitant metàl·lic, torre cilíndrica	9
Tipus antic transformat en metàl·lic	10
Molins metàl·lics fora d'ús	21
Molí de ramell, torre quadrada	205
Molí de ramell, torre cilíndrica	107
Molí de ramell, amb cavallet de fusta	24
Molí del tipus antic transformat en de ramell	4
Molí del tipus antic, transformat o no	29
Molí del tipus antic fora d'ús	7
Molí de ramell destruït o en desús	42
Total	1.308

A la resta de Mallorca hi ha també nombrosos molins de vent, amb una densitat molt menor que els de l'horta de Ciutat, però que mereix la pena ressenyar.

A altres zones del terme de Ciutat dedicades parcialment al regadiu (encara que no considerades dins l'horta de Llevant), com Es Rafal, So N'Ametler, Son Gotleu, etc., es troben molins de tipologies variades.

El terme de Sa Pobla és el terreny més ample dedicat al regadiu. Quasi 300 molins i més de 50 sínies funcionaven a la seva horta abans de la mecanització a gran escala de l'extracció d'aigua. Actualment queden ja poquíssimes sínies, i els molins no han evolucionat, són quasi exclusivament del tipus de ramell. La seva torre sol ésser redona i més massisa que les del Pla de Ciutat. El material emprat en la seva construcció és la pedra viva sens desbatar. El regadiu de Sa Pobla, modèlic i activíssim, ha sofert un enorme increment amb la introducció de la motobomba, especialment de l'elèctrica.

Segueix en importància la zona de Campos, que conserva més d'un centenar de molins, tots ells de fusta. En un principi foren tots de ramell, però a partir de principis dels anys cinquanta es varen anar transformant-se en el model de fusta a imitació del metàl·lic, és a dir, en els vuit o deu sectors en què les antenes divideixen el ramell, se substitueixen els cartons o fustetes típics per pales metàl·liques corbes, en nombre variable i en un màxim de dotze. Dels primers quasi bé no en queda cap. La torre és sempre quadrada, amb els caires de mitjans de marès, i parets de pedra i fang, i de proporcions aproximadament cúbiques.

JOAN SBERT CASASAYAS
(Continuarà)

Memòria del P. Joaquim Rosselló i Ferrà en el 75 aniversari de la seva mort

per Ramon Ballester

UN DEURE INELUDIBLE

El dia 20 del passat desembre, l'Església de Mallorca commemorà el 75 aniversari de la mort del P. Joaquim Rosselló i Ferrà, fundador de la Congregació mallorquina dels Missioners dels Sagrats Cors.

L'esdeveniment donà lloc a una sèrie d'actes que foren viscuts sense massa aldarulls populars però sí amb unes celebracions dignes i ben participades que culminaren en una Concelebració Eucarística presidida pel Bisbe de Mallorca, Teodor Úbeda, a l'església dels Sagrats Cors de Ciutat on es guarden les seves despulles.

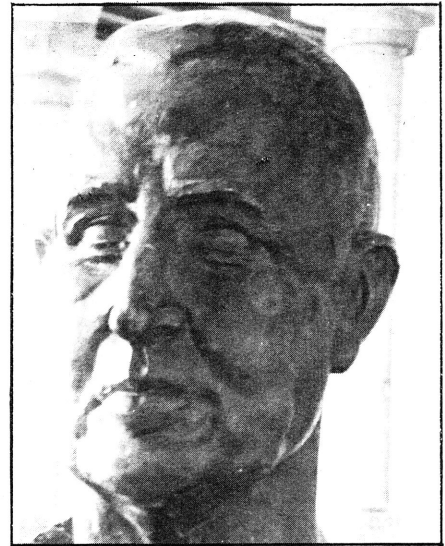
Encara que resulti difícil trobar un llenguatge que ajudi a desvetllar l'atenció dels nostres lectors cap a la figura d'aquest home venerable que el temps i el descuit ens l'han allunyat dels nostres projectes actuals, no és menys cert que és un deure el fer memòria de la seva vida i obra, tant pel que significà en el moment històric que visqué —Mn. Antoni M.ª Alcover el definí com a «columna i antorxa de l'Església de Mallorca»— com a afirmació que el seu esperit, malgrat les deficiències que es donen, es manté viu i actualitzat en la vida i obra dels Missioners dels Sagrats Cors, tan vinculats a la història mallorquina i, en concret, al santuari que dona nom a aquesta revista.

ALGUNS TRETS BIOGRÀFICS (1)

Joaquim Rosselló i Ferrà va néixer a Ciutat de Mallorca el 28 de juny de 1833, fill d'uns humils servidors de la família Gual de Torrella, fidels en el seu treball i d'arrelada pietat tradicional.

Ja des de petit cerca Déu a les esglésies més recollides i, un jesuïta llec exclaustrat, el G. Gregori Trigueros, fou el seu guardià espiritual que li marcà un camí de despreniment i pregària i el precursor de la devoció als Sagrats Cors que més envant configuraren el seu estil de vida i missió.

Sentint-se cridat des de jove al ministeri de prevere, degut a l'escassetat econòmica de la família, haurà d'interrompre els estudis eclesiàstics i fer feina primer a una xocolateria i després a una fusteria. Com a alumne pobre

P. Joaquim Rosselló i Ferrà (Bronze de Remígia Caubet)

obté una beca i cursa estudis d'extern al Seminari diocesà; un seminari que sofreix també les convulsions polítiques de la societat del s. XIX «entre liberals i realistes, entre moderats i progressistes, entre cristins i carlistes...». El jove Joaquim que aleshores vivia una espiritualitat rigorista s'endinsa cada vegada més en la vida de penitències per a disciplinar la voluntat i mantenir la seva absoluta fidelitat a l'Amor absolut. Aviat, però, serà corregit pel seu confessor.

Ja sacerdot (a. 1858) s'entrega amb entusiasme i creativitat al treball pastoral (missions populars, catequesi a joves, etc.) des d'una continuada referència a la vida contemplativa. I, sentint encara més ànsies de perfecció al no poder entrar a un orde religiós, per haver de tenir cura de la seva mare, elegeix la Congregació de l'Oratori (a. 1864) on sobresurt en el ministeri de la direcció de seminaristes i preveres, dels Exercicis Espirituals i de les missions populars que el du a recórrer gairebé tota l'Illa.

**L'ESGLÉSIA
NOSTRA**

(1) Vegeu en general: A. Thomàs, **Un gran misionero**. Palma de Mallorca, 1929 (2.ª ed.).

J. Nicolau Bauzà, **Un hombre que creyó en el Amor**. Palma de Mallorca, 1968.

J. Reynés Matas, **El fuego de Dios**. Santo Domingo, 1984.

Quan sembla que —ja per l'edat, ja per la constant crida a una vida més monacal— es pot retirar a Sant Honorat per dur una vida de més silenci i pregària, aleshores, el bisbe valencià Jacint M.ª Cervera, restaurador i impulsor de noves fundacions religioses i desitjós d'un clergat més piadós, empeny el P. Joaquim, malgrat les seves excuses i temors, a fundar una nova congregació de religiosos per a animar l'obra dels exercicis espirituals des de l'ermitori de Randa. El nou institut queda erigit el 17 d'agost de 1890 i tindrà com principi dinàmic l'espiritualitat dels Sagrats Cors, viurà un sacerdoti marcat per la predicació i l'estil missioner i estarà fortament compromès en el servei diocesà.

Aquest compromís d'amor i obediència al bisbe i el voler ser indiscutiblement una «ajuda eficaç» en la pastoral de l'Església local serà la causa que la recent fundació a instàncies del mateix Bisbe Cervera, ben aviat deixi el desert apacible de Sant Honorat per anar al Santuari de Lluc, on el P. Joaquim, nomenat prior, haurà de lluitar aferrissadament, al costat del Bisbe, per a defensar els béns que l'Estat volia incautar a l'Església i emprendre una notable tasca de reformes materials i pastorals, malgrat les crítiques adverses i l'haver de modificar la mateixa fesomia espiritual de la nova congregació.

També per obediència al Bisbe Pere J. Campins deixarà de banda altres projectes per a establir-se al Monestir de La Real aleshores un lloc conflictiu i sense recursos «exposats que els mancàs el menjar i el vestit».

I, encara que seguís sospirant pel desert de Sant Honorat on havia tastat com enlloc el consol místic experimentant la presència de Déu —«onsevulla gir la mirada no veig més que Déu i no sent altra cosa que la veu de Déu»— acabarà els seus dies al vell monestir de Sant Bernat, sofrint atacs diabètics, acceptant admirablement la voluntat de Déu i esperant amb ànsia el moment de veure'l «cara a cara».

L'ESTADA A LLUC

Després de la seva mort (a. 1909) foren molts els qui destacaren la seva vida exemplar i les virtuts de la seva obra. Entre ells el Bisbe Campins que, a més, féu notar un element prou important del seu carisma: «A causa de l'ofici que exercim, vull posar en primer terme la notable i admirable abnegació amb què aquell home de tant de recés, s'oferí plenament a totes les agitacions i contrarietats de la vida exterior del Santuari de Lluc, en circumstàncies prou desagradables, després que va ser convidat a tan difícil sacrifici per l'autoritat de l'Església per boca del nostre Predecessor» (2).

A cada espiritualitat hi podem destriar uns elements culturals que pertanyen al moment històric en què es formularen, uns elements inherents al temperament o psicologia de la persona i uns elements gratuïts, netament evangèlics que són un do de l'Esperit. Els dos primers, tenen un valor relatiu, els darrers en canvi, poden ser permanents, és a dir, poden seguir essent una resposta vàlida en les diverses circumstàncies històriques que viu l'Església en el món.

Joaquim Rosselló que viu la sospirada soledat de Sant Honorat on hi troba les seves delícies, el seu Tabor i on funda una congregació que encara que sigui de vida

activa té unes notes determinants gairebé monacals, serà capaç per a respondre a la necessitat que li proposa el Bisbe, de rompre amb els seus desigs personals fins a corregir l'estil de vida i ministeri; deixa el «desert florit» de Randa i escriu al Bisbe Cervera: «...no necessit precepte formal d'obediència al meu Sr. Bisbe per anar-hi, sinó que és més que suficient el saber que és voluntat de V.E.I. i, encara que preferesqui quedar-me solitari i tranquil per voluntat pròpia en aquesta muntanya de Randa, lloc tan estimat, preferesc estar a Lluc per voluntat del meu Prelat, malgrat hagi d'aguantar el trui i hagi de sostenir per a llarg temps contínua lluita» (3). Més envant reconeixerà en aquest fet «l'alta providència» però sense amagar les primeres reaccions, definint l'anada a Lluc com a «prova terrible» que acceptà «amb repugnància».

Aquest és un element ben gratuït que es defineix part damunt els gusts personals: la inserció i servei incondicional a l'Església de Mallorca.

La nova congregació merescué aquesta expressió de Joan M.ª Thomàs: «Amb aquests congregants el Rvdm. Cervera va tenir com un Capítol regular que no pontificava amb ell a les grans solemnitats, però, en canvi, el servia per a tots els sacrificis de l'obediència i de l'apostolat» (4).

Per això mateix el P. Joaquim farà present al Bisbe Campins la disponibilitat de la congregació de forma permanent: «La nostra congregació, feble com l'heura, desitja viure arrambada al bàcul del seu bisbe; no amb ànim d'afeixugar-lo, sinó delitosa, en la curta mesura de les seves forces, de donar-li auxili i refrigeri en l'assistència de les ovelles que l'Esperit Sant li va encomanar. Així ha viscut fins avui aquesta congregació des de la seva naixença i en els dies venidors no vol viure d'altra manera» (5).

L'estada a Lluc fou pel P. Joaquim Rosselló talment com ho havia presentit un temps de «contínua lluita». Allà hagué de combatre, al costat del Bisbe Cervera, la incautació dels béns del Santuari per part de l'Estat i respondre a les difamacions nombroses en contra de la seva gestió prioral. No és estranya la seva actitud antiliberal, gairebé general a tots els nivells eclesiàstics, que encara s'accentuà més. El defensar els «béns de la Mare de Déu de Lluc» és un deure del seu càrrec i una sincera defensa dels béns de l'Església que ell identificava amb els béns dels pelegrins mallorquins que pujaven a la Casa Pairal, que volia acollir de forma generosa, disposat a despendre's de béns propis: «Consideram inútil el dir, que per tots els mitjans que ens indiqui el zel i caritat dels nostres cors, tractarem de fer front a les urgents necessitats creades per l'expoliació que s'acaba de fer; i mentre es mantenguin dretes les parets d'aquesta Santa Casa, per a tots els pelegrins estaran obertes les seves portes i baix de la seva teulada hi trobaran tots hostatge; mentre es conservi roba de llit, aquí podran abrigar-se; mentre hi hagi una goteta d'oli que repartir, estam disposats a donar-la de bona gana...» (6).

(2) Cf. A. Thomàs, o. c. pp. 551-552.

(3) Ib. pp. 232-233.

(4) Cf. J. Nicolau Bauzá, o. c. pp. 343-344.

(5) Carta al Bisbe Campins 1 setembre 1907 a **Epistolario**, *Collectanea MM. SS. CC.*, n.º 5 (1964) p. 190.

(6) Cf. J. Nicolau Bauzá, o. c. pp. 225-226.

Durant els 12 anys que estigué a Lluc el P. Joaquim es va reformar pràcticament tot el santuari tant en el sentit material com en el pastoral, des de l'engrandiment de l'hostatgeria fins a la correcció dels abusos, creant poc a poc i amb decisió un àmbit de pietat popular que encara perdura.

Per tal d'abastar una mica més l'espiritualitat de la seva eclesiologia com a acabatall d'aquest article tanmateix incomplet, bé ens pot servir aquest comentari de J. Amengual i Batle: «Cal aixecar acta de la gran mesura en què el P. Joaquim Rosselló fou deutor del seu temps; comprovació que no és una atenuació benèvola dels seus errors històrics, perquè, en darrer terme, la història no és un judici sobre el passat, sinó que ajuda a descobrir els mecanismes que mogueren la història. En el nostre cas ens presenta una força que en el s. XIX s'obria pas en virtut de l'espiritualitat moderna, com és la força de la devoció als Sagraments Cors, vists com a focus de caritat i com amor abrasador. També descobrim un procés de dinamitzar l'Església, donant una interpretació missionera al ministeri presbiteral.

L'atenció al seu ambient l'ajudà a crear amb elements preexistents una cosa nova: la Congregació. Foren les circumstàncies històriques les que establiren les lleis de la combinació dels elements vocacionals que la configuren i, d'un contemplatiu innat, sorgeix una comunitat missionera; que és la síntesi final presidida per la missió.

En el P. Fundador es poden distingir dos nivells en l'aplicació d'aquesta concepció sobre la història del món. Una que entronca amb la tradicional, és a dir, es tracta de desvetllar la fe d'una societat socialment catòlica... L'amor-foc és el mòbil per a restablir la cristiandat (igual a la consagració del món als SS. Cors).

A la seva «Última Exhortació» resalta unes metes més realistes, que no s'identifiquen amb la societat, sinó que tendeix a la descoberta i creació de «certs oasis», com a llocs que manifesten la possibilitat d'una profunda i fecunda vivència de la vida cristiana. El P. Joaquim va preveure i acceptar, encara que de manera confusa, la realitat històrica de la modernitat, on església i societat deixen de ser equivalents, i en la qual és més fecunda la frondositat de la vida que la força social o del poder.

Aquest món té més urgència d'amor i d'espais de vivència evangèlica, que de moral, preceptes i fins d'institucions eclesiàstiques. El que és nuclearment evangèlic crearà una nova convivència i es convertirà en convocatòria d'Església. És a dir, la cristologia que ens deixa el P. Fundador, té unes bases per a un projecte eclesial vàlid per a un món en estat de missió» (7).

RAMON BALLESTER VIVES

(7) J. Amengual i Batle, **Ensayo de un encuadramiento histórico de la fundación de la Congregación de Misioneros de los SS. Corazones a Nuestra Regla de Vida. Comentarios y Estudios.** Madrid, 1982, pp. 264-268.

DEL 17 DE FEBRER AL 3 DE MARÇ

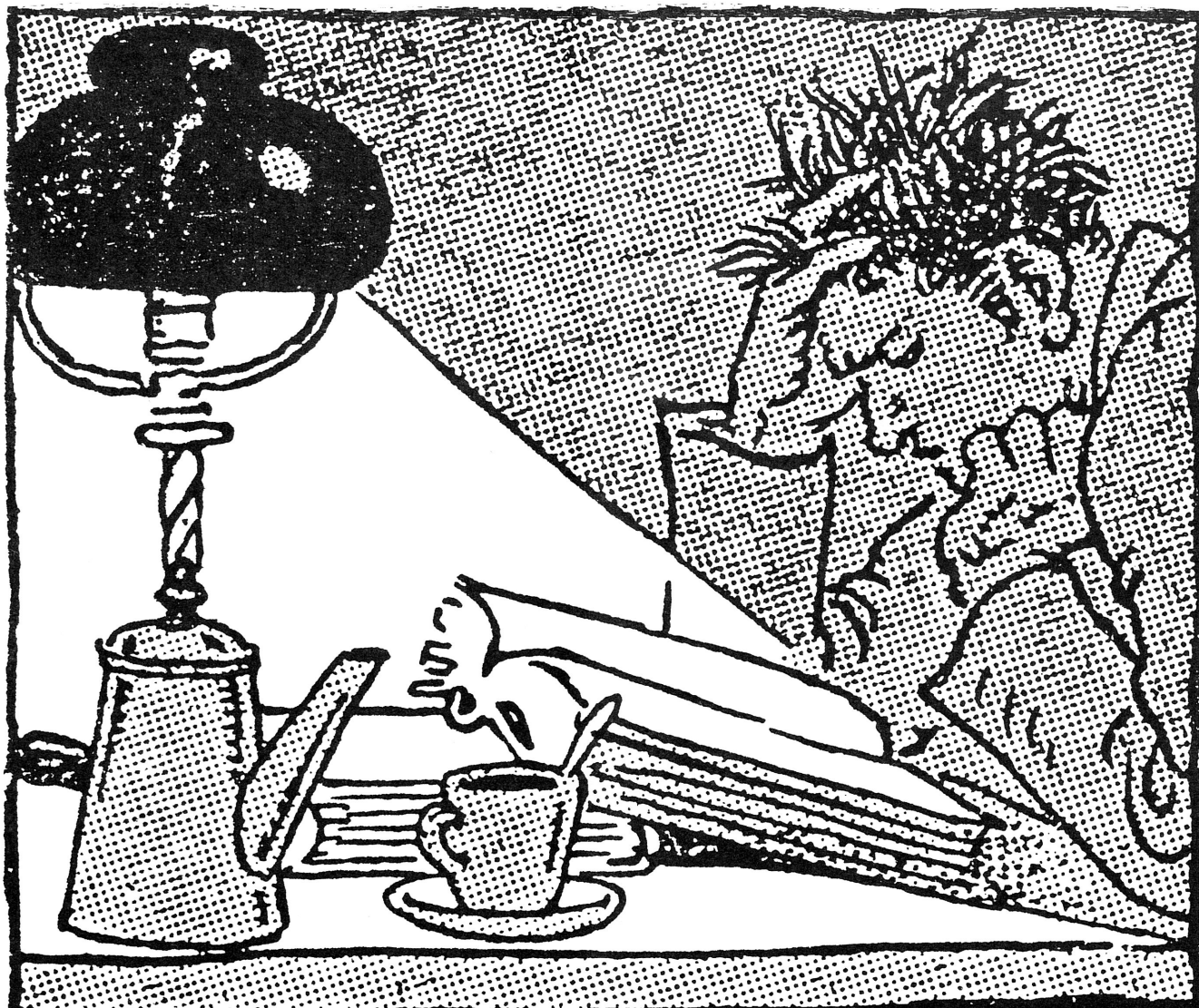
CIUTAT DE MALLORCA - MONTUÏRI - LLUC

Organitza L'Obra Cultural Balear
i Escoltes de Mallorca.

Amb el suport de
"laCaixa"
CAIXA DE PENSIONES

*La història és l'únic instrument que pot obrir
 les portes a un coneixement del món d'una manera,
 si no científica, sí almenys raonada.*

Pierre Vilar

L'AVENÇ

Revista d'història mensual
 Regàs, 14, 4t, 3.ª, Barcelona-6 - Telèfon 218 62 08

L'Avenc Publicitat. Dibuix: Junceda. Disseny Gràfic: Jordi Torelló.

Watt-Macpherson

per Maria Manuela Alcover

El 1769 un escocès, James Watt, patentava un invent, resultat de llargs anys d'investigació i que havia de revelar-se transcendental: la màquina de vapor. Aquest mateix any, un altre escocès, Jacob Macpherson, feia públic el descobriment d'una primitiva epopeia gaèlica: «Els Cants dels Highlands d'Escòcia», descobriment que venia precedit d'altres publicacions i d'un procés investigador i que s'havia de convertir en el punt de partida del retorn dels elements culturals celtas.

Aquest era un moment, si no crucial, almenys important per a la història d'Escòcia: començava a gaudir d'una certa pau i una certa recuperació després de les guerres jacobites que havien traumatitzat tres generacions. La Unió de 1707 (1), que, de fet, constituïa una incorporació d'Escòcia a Anglaterra, havia portat alguns avantatges econòmics a les colònies: l'explotació, per Companyies escoceses, del Darien. Com tantes vegades ha passat i passa, per un plat de lleties es perdia el dret de primogenitura (2).

L'últim intent jacobita de 1745 havia estat un fracàs, donant peu al Govern anglès i als nobles escocesos anglòfils per acabar amb les restes d'autonomia i extirpar tot intent de sublevació per la independència. Prou significatiu és el fet que Escòcia passàs a anomenar-se North Britain. La generació dels Watt i dels Macpherson havia d'esser una generació britanitzada.

Tanmateix, durant aquesta època estranya, Escòcia va produir alguns dels seus genis: el filòsof David Hume, els arquitectes Adams, el pintor Raeburn, els esmentats James Watt i Jacob Macpherson. Dues ciutats creixien, florien i es desenvolupaven: Glasgow i Edimburg, «l'Atenes del Nord». La resta de la població, sobretot la població dels Highlands, majoritàriament rural, vivia

en un estat de pobresa i endarreriment totals: l'índex de mortalitat infantil era elevadíssim i la malnutrició, la pigota, les febres i la tuberculosi eren mals endèmics. Superposades a aquesta població rural i endarrerida, les ciutats i l'èlite culta, «il·lustrada», cosmopolita, tenien quelcom d'artificial. L'èlite dels Hume, dels Adams etc. marxava a l'estranger, preferentment a Londres o a França (3). Si tornava al seu país s'establí a Glasgow o, sobretot, a Edimburg. Edimburg, «l'Atenes del Nord», constituïa la connexió del país amb Europa i la cultura contemporània. La resta d'Escòcia, ara North Britain, era un món desconegut, semibàrbar.

Doncs bé: dos homes d'aquest país, ignorat per uns, i considerat per altres com semibàrbar, aportaven a la Civilització Occidental dos elements definitius: la Màquina i el Cel·tisme.

La màquina de vapor es considera el fonament de la indústria moderna i, per tant, de tots els posteriors invents de la meravellosa, portentosa, prodigiosa tècnica occidental. I 1769 esdevé la data convencional de l'inici de la Revolució Industrial i,

conseqüentment, de l'Era del Progrés.

Quant a Macpherson i «Els Cants dels Highlands d'Escòcia», cal dir que aquesta publicació havia estat precedida per altres: «Fragments of ancient poetry translated from the Gaelic» el 1760; «Fingal» el 1762; «Temora» el 1763; «The works of Ossian» el 1765. Tot això culmina amb «Els Cants dels Highlands» publicats el 1769. Macpherson donava a conèixer el fruit dels seus treballs de recerca de la poesia primitiva escocesa: el bard Ossian i l'epopeia bàrbara. El públic es mostrava entu-

(1) La data és molt a prop dels Decrets de Nova Planta que aboliren els Furs dels Estats de la Corona d'Aragó. Els escocesos també tengueren els seus botiflers: els Campbell, els Argyll, els Melville.

(2) La pèrdua dels Furs també va portar com a contrapartida beneficis semblants pel que respecta al dret de comerciar amb les Colònies i per tant, la creació de Companyies d'Índies. Així, el 1755, es creava la Reial Companyia de Barcelona per comerciar amb les Antilles.

(3) Hume a França, els Adam a Itàlia i, retornats, s'afincaren a Londres; Raeburn també a Itàlia; el mateix Watt va viure i treballar a Anglaterra durant gran part de la seva vida.

siasmat. Vol dir també els Celtes tenien una poesia arcaica, èpica i lírica! Una mena d'Iliada indígena! Ben prest Ossian va ésser conegut com «l'Homer du Nord». Madame de Staël es va encarregar de batiar-lo així. L'entusiasme del públic no era sols literari. Era nacionalista. Era, a més, un entusiasme pre-romàntic i, per tant, carregat de sentiment i de passió. Amb una paraula: era una tempesta. L'«ossianisme» es va convertir en una religió, en una mística. Tots, intel·lectuals i polítics, gran públic i genis individuals, llegien, aprenien, somiaven amb els cant d'Ossian. Goethe el va fer un del seus llibres de capçalera. Sembla que Napoleó també. I Klopstock, i Tieck, i Schiller... Emperò, de cop i volta, es descobria que tot era un frau: Ossian era... Macpherson! Mai no havia existit el bard dels Highlands. Tot era un engany del fals «descobridor». Els escocesos i, de rebot, tots els pobles d'origens més o menys celtes, es quedaven sense la seva Iliada del Nord. L'impacte va ésser gros. L'ossianisme, aquest «revival» nigromàntic del passat, no era sinó una vulgar estafa.

No importava. El poder de convocatòria i d'evocació de Macpherson va resultar superior a l'engany. Arravatats per la màgia arravatadora, tots continuaren llegint Ossian. S'imprimien litografies fastuoses. Els grans dibuixants i els grans pintors varen prendre part i, així, donaven forma als Cants ossiànics en imatges emboirades de fantasia. Ingres, en honor d'Ossian, va substituir la precisió del rigorós dibuix neoclàssic per

vaporositats que expressaven la fantasmagoria de les llegendes cèltiques. Blake, això era quasi fatal, va crear tota una sèrie de dibuixos amb la temàtica d'aquella falsa, emperò irresistible mitologia, tan irresistible que mereixia ésser vertadera.

Bé és cert que aquesta operació de «revival» celtista no era sols obra de l'escocès. Un poderós moviment de recerca de les arrels primitives es produïa a tots els països de l'Europa cèltica. Williams, Davies, La Tour d'Auvergne i De Brigant havien cridat l'atenció amb els seus estudis i notícies sobre els druides de Walls i de Bretanya. El mateix Macpherson no era un cas aïllat, sinó fruit d'aquest moviment «celtista» a Escòcia, representat per lingüistes, poetes i aficionats a les antiguitats com Jerome Stone, John Home i Hugh Blair. Macpherson s'havia iniciat en l'estudi del gaèlic i dels vells manuscrits. Va ésser, a la vegada, producte i impulsor del Moviment. Però la seva influència havia d'eclipsar les de tots els altres.

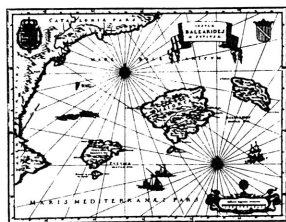
Per tant, es pot dir que fou Macpherson qui va inventar el Celtisme. Ossian era ja tan real, o més, que Macpherson. Els estudis dels erudits sols havien arribat a un sector de públic restringit, especialitzat. Emperò l'escàndol i la fascinació del mite d'Ossian-Macpherson varen donar al Celtisme la força i la popularitat definitives.

Al mateix temps la gent s'entusiasmava amb l'invent de Watt, que pareixia cosa de bruixeria, encara que no ho fos. Watt, com un màgic druidic, feia donació a la Humanitat

d'un poder que abans sols havien posseït els druides: el poder de domesticar els vents i les aigües. Les aplicacions de l'invent multiplicaren el poder de l'home sobre la natura. El 1825, la màquina de vapor s'aplicava als transports per terra: així s'inventava la locomotora; i el 1829 s'aplicava als transports marítims: el vaixell a vapor. Tota una revolució, una Era de progrés ininterrompible, s'iniciava per a la Humanitat gràcies al màgic escocès. Ni tan sols Merlin havia arribat a tant.

Amb una paraula: Escòcia, nació bàrbara, que no era independent i sobirana, de sobte, regalava a l'Europa de la Il·lustració dues eines fonamentals: la Màquina de vapor i el Celtisme. Watt-Macpherson constituïen un binomi genial i, com Janus, bifront: Ossian era el passat, l'Era dels druides, el mite arcaic ressuscitat. La Màquina de vapor era el futur d'una Era de Progrés que havia de portar «la felicitat al gènere humà». Quina cosa! Dos escocesos eren els factors, els màgics. Entre una Era i l'altra s'estenien els segles de Civilització europea. Però la invenció de la Màquina i el «revival» Celtista tenen la mateixa edat simbòlica i neixen al mateix país. No sé si això és casualitat. Crec que en el procés històric no hi ha res de casual. No sé ben bé per què, però les faules galàctiques de ciència-ficció i futurisme de la moderna tècnica del cinema, aquest altre invent digne d'un altre Merlin, s'assemblen molt a les arcaiques llegendes cèltiques.

MARIA MANUELA ALCOVER

A la Mar Mediterrània, bressol de la Cultura de la civilització i el desenvolupament emergeix l'Illa de Mallorca. El seu meravellós clima i privilegiada situació fan que hi creixin fermes vinyes i s'hi crin esplendorosos vins coneguts des de l'antiguitat.

Jaume Mesquida

VINYES I BODEGUES A PORRERES (MALLORCA) Tel. 971/647106

VENDA DIRECTA A LA BODEGA

Els Encontres V de Compositors de Ciutat de Mallorca

per Llorenç Balsach

Una vegada més Ciutat de Mallorca ha estat per uns dies, sense que per altra part la seva població ho hagi assumit del tot, centre de convergència i contacte de les noves creacions musicals sorgides al nostre país els darrers anys.

Volem tornar a remarcar i felicitar la importància que tenen aquests Encontres dins la panoràmica de les presentacions de les noves aportacions musicals que es desenvolupen a tot el món. Tinc aquí al meu davant una guia de la Fundació «Gaudeamus» d'Holanda i es poden comptar amb els dits d'una mà les ciutats on tenen lloc actes semblants a aquests Encontres de Ciutat de Mallorca; Encontres diferenciats pel seu caràcter monogràfic: cada dia concert dedicat a un sol compositor; Sociològic: el compositor s'enfronta davant un públic, arreu generalment poc informat del fet compositiu actual, i creant debats interessantíssims, com els produïts enguany, al trobar-se obligat el compositor a reflexionar en els principis simples i immediats de llurs motivacions i necessitats creatives, veritables petxines màgiques per resoldre bona part de l'atonía amb la qual és acusada la creació musical actual.

Tot això sense comptar amb la col·laboració (amb això sí que hom es queda meravellat de com Antoni Caimari ho pot aconseguir) activa d'intèrprets reconeguts internacionalment per la seva professionalitat i que, determinantment, ajuden a fer possible cada any el miracle d'A.C.A. (Àrea de Creació Acústica), organitzadora de la mostra.

Un altre fet diferenciador dels Encontres són els enregistraments dels concerts realitzats en directe dels quals se'n realitza un disc LP, el qual és editat per U.M. (Unió de Música) íntimament lligada a A.C.A., i que és distribuït arreu del país.

Ens podem imagar ara caminant vers les íntimes llums del Teatre Principal de la Ciutat el vespre del propassat 23 de novembre. L'interior de l'avellutat teatre està tractat especialment per l'ocasió per l'escultor Tolo Covas, suggerint a l'astorat espectador que aquell dia veurà i escoltarà quelcom de «diferent».

El primer compositor a presentar la seva obra fou l'autor Ramon Barce. S'escoltaren les obres **4 Preludios en nivel Do**, **4 Preludios en nivel Do sostenido**, **4 Preludios en nivel Re**, **4 Preludios en nivel Mi bemol**, **4 Preludios en nivel Mi** i **4 Preludios en nivel Fa**, interpretades al piano per Eulàlia Solé; **Sonata n.º 4**, per Evelio Tieleles (violí) i Cecilio Tieleles (piano); i **Sinfonía n.º 2 en dos partes**, per l'Orquestra Nacional d'Espanya, dirigida per Jacques Bodmer, en enregistrament de Ràdio Nacional.

Carlos Santos interpretant obres de Lewin-Richter
Foto: Antònia Vidal

Barce compona els últims anys amb una visió estructuralista d'escala musicals de la seva pròpia invenció: De cada nota-nivell elimina la seva 4.ª i 5.ª (que és el que fonamenta l'atracció vers a aquesta nota en el sistema tonal) però insisteix en la importància generativa de l'escala de la mateixa (nota). Això crea una aparent contradicció entre les dues connotacions donant com a resultat aquesta forma, estranya en el moviment de tensions, personal de Barce.

Barce qüestiona l'antiga avantguarda espanyola, però el moment culminant del col·loqui fou l'oberta discrepància de posicions entre Carles Santos: La creació actual està en crisi, i la de R. Barce: La creació musical no està en crisi.

A l'endemà aparegué a escena, mai tan ben dit, la figura mímico-musical de Javier Maderuelo, el qual interpretava la seva pròpia obra amb la seva veu tractada amb aparells electrònics (els quals, per cert, van quedar deslluïts al final de la vetllada). Era una estètica completament diferent del dia anterior però probablement la més lliure de totes les escoltades en l'Encontre. Les seves motivacions eren voluntàriament ambigües, es tractava només de «fer», ja que l'havien convidat. El resultat i el debat van ésser un caramel per a tothom. Els títols de les composicions eren els següents: **Continuo**; **La definición, la rosa**; **El aprendizaje de Gaspar**; **Uno**; i **Echo**.

L'últim dia s'escoltaren les versions de **Secuencia V, El viento I, Secuencia III para Anna, Reacciones II, Homenaje a Mompou** i **Secuencia IV** d'Andrés Lewin-Richter, interpretades per Anna Ricci (mezzosoprano), William Waters (guitarra), Jesús Rodríguez Picó (clarinet), Carles Santos (piano) i el propi Andrés Lewin-Richter (electrònica).

A. Lewin-Richter és un compositor reconegut per les seves investigacions en els àmbits de l'electro-psicoacústica musical i que intenta sempre procurar afegir a la composició freda de la cinta la component viva de la inspiració sensorial, i la seva corresponent interpretació humana. En el debat va sorgir la qüestió política del binomi Barcelona-Madrid; favoritisme oficial obertament dirigit vers la segona ciutat.

Aquest ha estat un breu resum telegràfic d'aquesta nova experiència del ja consolidat cicle dels Encontres a Mallorca. En aquests primers dies de l'any europeu de la música (trecentenaris i centenari del naixement de Bach, Haendel, Scarlatti, Berg) saludam els propers Encontres VI de Ciutat de Mallorca i encoratjam els estaments oficials a ampliar (segur que hi cap) l'ajuda ja rebuda.

LLORENÇ BALSACH

Diario de Mallorca

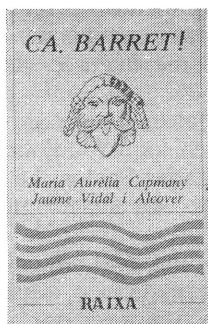
un diari

per a tots els mallorquins

DARRERES NOVETATS EDITORIAL MOLL

ELS TREBALLS I ELS DIES

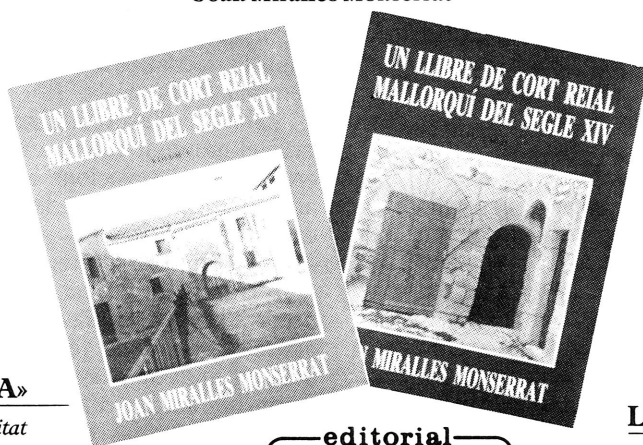
24-25. **UN LLIBRE DE CORT REIAL
MALLORQUÍ DEL SEGLE XIV.**
Joan Miralles Monserrat

BIBLIOTECA «RAIXA»

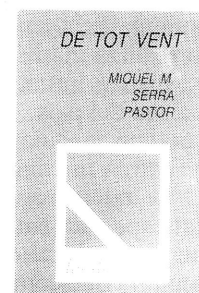
Un ample panorama de l'actualitat cultural, a l'abast de tothom.

136. **CA, BARRET!**
Maria Aurèlia Capmany
Jaume Vidal i Alcover

editorial
MOLL

Torre de l'Amor, 4, Palma de Mallorca

LES ILLES D'OR

Les obres més representatives de la literatura insular dels darrers anys.

140. **DE TOT VENT.**
Miquel M. Serra Pastor

DEFENSA DE LA NATURA

La profecia ecològica

(El missatge de Sealth)

Si no és nostra la frescura d'aquesta aigua, ni l'oratge, com podreu, doncs, tot comprar-ho? Com es compra el firmament? Com es pot comprar la terra? Tot això per a un salvatge són qüestions molt complicades. No cap a la nostra ment.

Si mireu la vostra oferta de comprar les nostres terres, prou sabem que si no ho féssim, un desert fer d'aquest lloc poca pena us costaria. N'estam farts de tantes guerres. Les raons avui en dia són a les armes de foc.

Les tendreu, és ben possible, i una cosa delicada, generals dels rostres pàl·lids, doncs això que ens demanau pels que hi hem viscut sempre, és la llar, terra sagrada... I amb vosaltres tot flamada fa per tot allà on passau .

Veis el curs de la riera? Aquesta aigua cristal·lina ens tragina les canoes, associam aquí la set. Els costums i les memòries que ens han fuit amb la padrina són en tots aquests reflexes: l'aigua ens estoja el secret.

Un estrany sou els pell-blanques, que de res no se n'adona, que no hi veu a quatre passes. Un estrany que ve de nit, colonitza bones terres que després les abandona com si fossin enemigues. Això no té cap sentit.

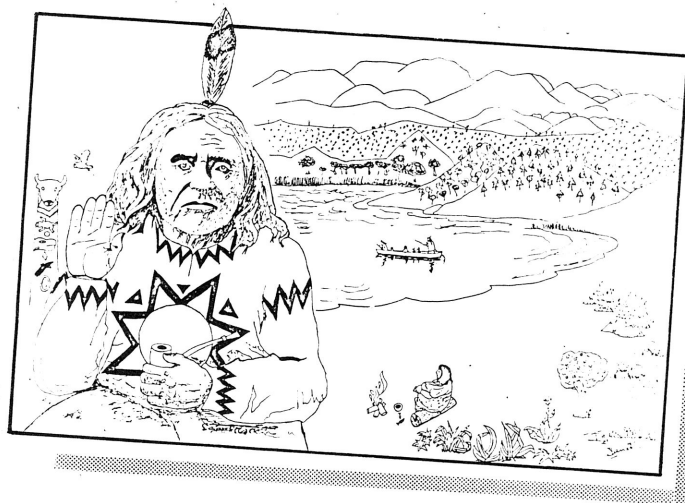
Tota cosa per vosaltres té valor per comprar i vendre, fins i tot la mare-terra, fins i tot, el germà-cel, i quan la cobdícia us guanya, a les males ho heu de pendre. Crec que dins vostra pitrera, sols hi duis un tros de gel.

No entenem d'aquestes coses, tal vegada per salvatges. A les tribus dels pell-roges, fan mal d'ulls vostres ciutats, dins aquests grans edificis, dins els vostres bruts paisatges de ciment, renou, fumera, els sentits són insultats.

No hi teniu vida tranquil·la. La ciutat vos desespera. ¿Doncs per què serveix la vida sens sentir la discussió a una bassa de granotes, sense flors en primavera, ni el tràfec de formigues quan arriba la tardor?

Per nosaltres aquest aire té un valor inestimable: preferim aquesta flaire. Escoltar com xiula el vent, netejat amb eixa pluja que al migdia cau amable. Comparteix el mateix aire qualsevol ésser vivent.

L'home blanc no se n'adona ni de l'aire que respira, com malalt que ja agonitza no sent la seva pudor. L'esperit d'aire i de vida el mateix és, el que mira la primera alenada, i la darrera de l'avior.

El pell roja, que és salvatge, tan sols caça quan té gana. Si venem les nostres terres, posarem per condició que la fauna que hi habita tracteu com bona germana, perquè hem vist moltes vegades com matau des d'un vagó

a milers els búfals mansos tot deixant-los podrir en terra per fer bulla, per fer befa. Però el temps castigarà: ni el pell-blanca podrà viure si no es menja sa desferra. La natura tot ho lliga, ningú no n'escaparà.

De la gran naturalesa, tan sols en som una peça, massa trist quedarà l'home si no deixa un animal. Ell tot sol no podrà viure, doncs és veritat que vessa que ell també se moriria de pena espiritual.

L'home és part d'aquesta terra. L'home no ha teixit la vida, n'és un fil sols de la trama. A la trama fa un esqueix? Pagarà les conseqüències, doncs aquesta vil ferida se la fa a la seva casa, se la fa sobre ell mateix.

La pols que s'alça d'en terra són les cendres dels vells avis, per això cal respectar-la. Si teniu un fill que creix, perquè es senti fill del poble, cal donar-li consells savis: el qui escup la seva terra, més s'escup sobre ell mateix.

*No sabem per quin misteri, ara Déu vos deixa vèncer,
els pell-roges i els pell-blanques adoram el mateix Déu.
Eixa terra, és preuada pel Senyor, doncs és ofensa
maltractar-la com vosaltres, una ofensa massa greu.*

*Arrasau boscos, muntanyes, trepitjau els nostres ritus.
Embrutau la pròpia casa, fins i tot el propi llit.
Insultau la família. Damunt del vostre detritus,
que us hagieu proposat sembla, exhalar el darrer crit.*

*Prou difícil és d'entendre, que no quedi raconada
sense profanar dels boscos; que anul·leu la llibertat
als cavalls. ¿Per què tot queda ple de pals amb filferada?
¿Què farem quan aquests búfals ja s'hauran exterminat?*

*On és l'àguila valenta? No hi és, desaparegué.
On ets bosc? On ets garriga? No hi és, desaparegué.
Així s'acaba la nostra existència noble i lliure,
aquí s'acaba la vida, començam a sobreviure.*

NOTES. Sealth, cap de la tribu Suqwanish, va pronunciar aquest discurs, en ocasió de l'obligada venda dels seus territoris al Govern de La Unió, en el tractat de Point Elliot que els arraconà a les famoses reserves. Això era l'any 1855. (Catorze anys abans que algú inventàs la paraula que cent anys després es faria famosa: ecologia).

El lloc i la data del discurs, no estan ben aclarits, com tampoc el nom del protagonista, que la majoria de vegades apareix com a Seattle, per mor de la ciutat nordamericana que es va batejar en el seu honor.

El discurs, no va esser publicat fins 33 anys després al «Seattle Sunday Starr».

La informació més assequible sobre el particular, és a la revista «Natura», n.º 15, juny 1984.

PERE LLOFRIU

**Una cultura en marxa
per a tot un poble.**

Demaneu informació

**XARXA
CULTURAL**

Carrer Ample, 35 (Palau Mornau).
Telèfon 315 10 11 - Barcelona-2

Edicions

Disseny gràfic

**Publicitat
impresa**

Fotocomposició

Tipografia / Offset

**TALLER GRÀFIC
RAMON**

JAUME BALMES, 39 - TEL. 25 44 32 - 07004 PALMA DE MALLORCA

Llibreria Jovellanos

UN SEGLE AL SERVEI DEL LLIBRE
I DE LA CULTURA

Jovellanos, 1

Tel. 22 14 66

CIUTAT DE MALLORCA

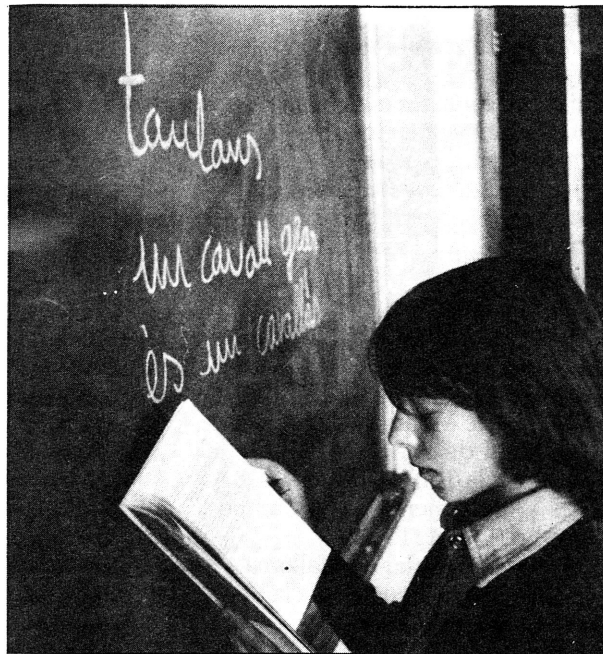
I Trobada d'Escoles Mallorquines

El dia 15 de desembre de 1983 en una de les reunions setmanals de la CENC —Comissió per a l'ensenyament i normalització del català— es plantejà la conveniència de coordinar les escoles de Mallorca que, aleshores, feien l'ensenyament en català. A tal fi es redactà i s'envià una carta a cada una de les escoles que la CENC tenia coneixement que feien l'ensenyament en la nostra llengua. Eren: C. P. Gabriel Alzamora, C. P. de Campos, Escola Teix, Escolania de Lluc, Mata de Jonc, C. P. de Montuiri, i C. P. Es Rafal Vell.

En aquesta carta s'exposava la possibilitat de fer una I Trobada d'Escoles Mallorquines amb la finalitat d'intercanviar materials i experiències pròpies, fer una relació dels materials existents i fer-ne una valoració conjunta, una altra relació de tot allò que manca al mercat; a més de tot això, perquè els professionals que treballaven en aquestes escoles es coneguessin i s'encoratjassin a continuar el camí ja iniciat de recobrar la llengua en el camp de l'ensenyament i de fer veure, als qui encara no són en aquest camí, els avantatges que suposa fer servir la nostra llengua a les escoles.

Aquesta carta fou ben rebuda per la totalitat de les escoles a les quals anava adreçada i el 14 de gener de 1984 ja es féu la primera reunió d'organitzadors de la trobada: un membre per cada una de les escoles més un per la CENC. Les reunions d'organitzadors s'anaren repetint quinzenalment i alternativament a cada una de les escoles. A la segona reunió ja s'hi incorporaren les escoles de Lloret i Deià que també ho feien en català i no ens n'havíem assabentat.

A les successives reunions d'organitzadors, s'anà acordant la data de celebració, el lloc, els assistents, el cartell publicitari, l'exposició de materials d'aquestes escoles, el muntatge d'una sala d'àudio-visuals amb imat-

ges de com es treballa en aquestes escoles, una exposició de llibres existents al mercat i els temes de debat de la trobada.

Com a temes de debat s'elegiren: **La llengua a l'escola; Anàlisi del material escolar; Introducció del castellà a l'escola i Problemes i inquietuds de les Escoles Mallorquines - Com afavorir la marxa de l'escola mallorquina.**

De cada un d'aquests temes se n'elaborà un dossier amb cada un dels seus punts i aspectes per tal que cada

LLUC

**Bolletí
de
subscripció**

NOM .....

DIRECCIÓ .....

POBLACIÓ .....

es fa subscriptor de la revista **LLUC** per l'any 1985. Pagarà l'import (1.150 pts.) (estranger 1.400 pts.)

..... enviant gir postal o taló bancari barrat

..... per un rebut domiciliat a Banc o Caixa.....

Marcau amb una X la forma de pagament que us interessi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC, apartat de correus 619, Palma de Mallorca**, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

assistent sabés allò que es tractaria, i poguéis aportar, també més reflexionat, el seu punt de vista. En la preparació del tema **La llengua a l'escola** hi col·laborà el Seminari de català ICE-CENC.

El primer tema es començà a debatre el dissabte a les onze del matí immediatament després d'unes paraules de benvinguda que el Prior de Lluc adreçà als participants. Tots els temes semblaren força interessants i, prova d'això, en foren les moltíssimes i diverses intervencions, i l'alta assistència en tot moment amb una mitjana d'unes cent quaranta persones. Amb la lectura de les conclusions, el diumenge dia 6 al migdia, i amb l'aprovació d'aquestes per part dels docents de les escoles participants acabà la I Trobada que cal remarcar fou un èxit de

participació en tots i cada un dels actes, fins i tot en les activitats optatives, i un èxit, també, en la consecució d'un clima de col·laboració i desig de trobar solució als problemes.

Prova que les escoles tenien coses a dir i a mostrar, n'ha estat el contacte sorgit arran de la trobada: contactes puntuals entre els mestres i nins de les diferents escoles i una exposició patrocinada pel Consell Insular de Mallorca sobre material d'aquestes escoles, la qual es farà, probablement, durant el segon trimestre d'aquest curs. Coneixent els resultats de la que es va fer a Lluc, vos recomanem que no vos la perdeu.

MIQUEL CABOT
Membre de la CENC

Col·laboraren en la I Trobada:

Les Associacions de Pares d'Alumnes dels col·legis: C. P. de Campos, C. P. de Montuiri, Escolania de Lluc, Mata de Junc, C. P. Es Rafal Vell, i Escola Teix.

Els Ajuntaments de: Campos, Montuiri, Lloret i Palma.

El Consell Insular de Mallorca.

L'Associació Il·lenca per a la Renovació Educativa (AIRE).

La Caixa.

Sa Nostra.

El Sr. T. Job.

El Monestir de Lluc.

CONCLUSIONS DE LA I TROBADA D'ESCOLES MALLORQUINES

Lluc, 5-6 maig 1984

1. La llengua a l'escola

Les Escoles Mallorquines tenen present que la llengua pròpia de Mallorca és el català, dret històric reconegut a l'actual Estatut d'Autonomia.

En aquesta I Trobada han arribat a les següents conclusions:

1. En l'expressió escrita adoptaran la normativa vigent.
2. Suprimiran oralment i per escrit tota classe de barbarismes: fonètics, morfosintàctics i lèxics.
3. L'ús i l'ensenyament de la llengua standart és tasca ineludible de les Escoles Mallorquines a nivell oral i escrit.
4. El català col·loquial serà punt de partida en l'expressió oral durant el Cicle Inicial i, a nivells informals, als altres cicles.

5. S'ha constatat la necessitat d' aclarir una sèrie de punts —d'usos morfològics, fonològics, etc.— que ja s'han plantejat al dossier de discussió, per tant que les Escoles Mallorquines promouran un seminari amb persones i institucions dedicades a la llengua a distints nivells d'ensenyament, a fi de fer unes propostes concretes d'aquests usos, als distints cicles, i als nivells formals i informals.
6. Les qüestions metodològiques i de creativitat de la llengua a l'escola seran objecte d'una propera trobada.

2. Anàlisi del material escolar

1. En l'anàlisi del material vist a l'exposició s'ha constatat:
  - Que el material per a l'ensenyament que s'ha exposat i que és de pròpia confecció, està concentrat als primers nivells.
  - Que està molt centrat en l'aspecte de llengua, en el de Socials i en el d'expressió plàstica.
  - Que està molt mancat en els aspectes de matemàtiques, Ciències Naturals i Dinàmica.
2. En la discussió es va veure la manca de material per treballar sobretot al Cicle Inicial, per la qual cosa, la majoria de vegades, els mestres es veuen obligats a elaborar-lo. El material elaborat pel mestre té els següents avantatges:
  - a) parteix del nin i del mestre.
  - b) dona possibilitats de comunicar-se.
  - c) supleix deficiències.
  - d) és un element creatiu.
  - e) permet un millor arrelament al medi.

Es fa notar la necessitat d'usar alhora materials elaborats fora de l'escola.

3. Introducció del castellà

Tenint en compte que la llengua pròpia de Mallorca és el català, s'han apuntat tres criteris diferents per a la introducció del castellà, l'altra llengua obligatòria.

- a) Introducció oral i escrita a partir de tercer d'E.G.B.
- b) Introducció oral a partir de primer d'E.G.B. i escrita a partir de tercer.
- c) Introducció oral i progressiva a l'escrit a partir de primer d'E.G.B.

També s'ha vist la necessitat d'una nova metodologia per a l'ensenyament del castellà: millorar el que fins avui s'ha fet a la majoria d'escoles tradicionals.

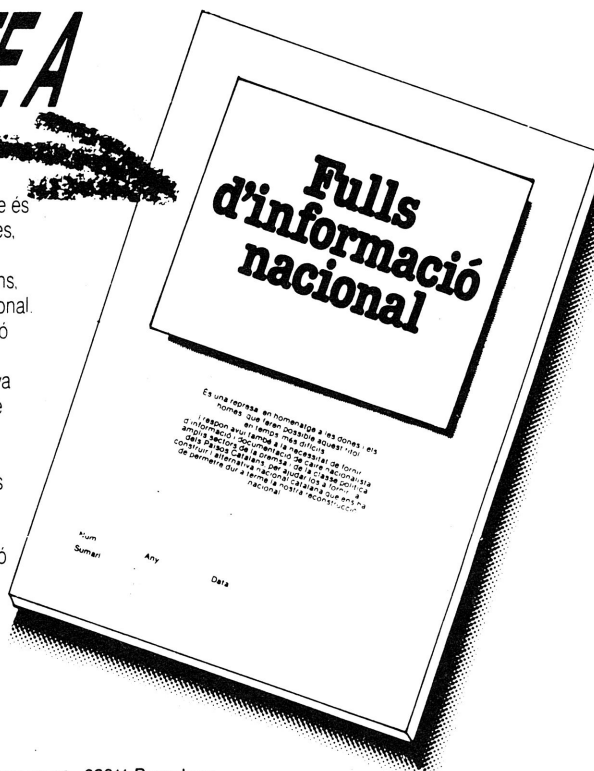
4. Problemes i inquietuds de les Escoles Mallorquines

1. Considerem que el fet que un claustrer pugui gaudir d'estabilitat afavoreix l'Escola Mallorquina.
2. Demanem que a les oposicions per a mestre s'exigeixi una prova de domini oral i escrit de la llengua catalana.
3. Que es reconeixi que la llengua d'ensenyament és el català i s'eliminin els tràmits burocràtics existents actualment per fer-lo en català.
4. Necessitat també de dotar les Escoles Mallorquines —les actuals i les que ho seran— de personal, d'infraestructura, de material i mitjans econòmics que permetin fer un ensenyament de qualitat.

SI T'INTERESSA EL NACIONALISME, LES LLUITES D'ALLIBERAMENT NACIONAL, LA SITUACIO POLITICA I CULTURAL DE LES NACIONALITATS OPRIMIDES, I LA NOSTRA RECONSTRUCCIO NACIONAL.

SUBSCRIU-TE A

«FULLS D'INFORMACIÓ NACIONAL» que és un recull de premsa, de tots aquells articles, notícies, anàlisis, reportatges i dossiers apareguts a la premsa dels Països Catalans, Euzkadi, Galiza, Estat Espanyol i internacional, pretén furnir de documentació i informació de caire nacionalista a aquells sectors implicats en la construcció d'una alternativa nacional catalana que ens ha de permetre portar a terme la nostra reconstrucció nacional. També presenta un tractament especial envers les nacionalitats oprimides com Quebec, Escòcia, Gales, Flandes, Bretanya, Còrsega, Occitània, etc. La seva periodicitat és bimestral, de difusió restringida i per a ús exclusiu del seu destinatari.

CDP
Centre Documentació Política

Gran Via de les Corts Catalanes, 570, Tel. 254 97 02 08011 Barcelona

Targeta de subscripció a «FULLS D'INFORMACIÓ NACIONAL»		Domiciliació a Banco o Caixa	
Nom _____ Cognoms _____ Adreça _____ Tel. _____ Professió _____ Quota: el pagament només es pot fer per domiciliació a Banco o Caixa		Sr Director _____ Banc o Caixa _____ Sucursal _____ Distingit Senyor: Us preguem que fins a una nova ordre teu electrònic a CDP, amb parrec al meu compte corrent llibreta o estalvi.	
Subscripció a: _____ 6.000 ctes		Num. _____ a nom de _____ els rebuts mensuals/trimestrals/semestral/anuals (seu per aques) Centre d'informació presentats Concordament _____ Signat _____	

GRAFIC COMUNICACIO

CICLE INTERNACIONAL DE CONCERTS PER A ESCOLARS

"la Caixa" a les escoles

Per quart any consecutiu, vet aquí que el programa de «la Caixa» a les escoles ens ofereix a la ciutat de Mallorca quatre concerts dins el seu programa de CICLE INTERNACIONAL DE CONCERTS PER A ESCOLARS.

Prou sabem que, durant els darrers cursos, l'evolució de l'ensenyament a les escoles ha estat progressiva i cada cop més engrescadora. A aquesta evolució vol respondre l'organització dels concerts que aquí comentam i presentam.

Cada concert és acompanyat d'una breu explicació que fa un monitor experimentat i que intenta subretxar els aspectes més notables i atractius de l'audició. Aquesta intervenció té per objecte cridar l'atenció dels auditors escolars per gaudir de la música per ella mateixa i estimular la creativitat dels oients davant les sensacions sonores.

La programació d'aquests concerts preveu la participació ben activa dels mestres. Aquests reben del programa «LA CAIXA» A LES ESCOLES, dels serveis pedagògics d'aquesta, una documentació adequada. Endemés el programa és receptiu davant les iniciatives dels professors amb el fi de treure millors fruits educatius dels concerts.

Vegeu ara el programa, amb una curta explicació, de cadascun dels quatre concerts que es donaran a la nostra ciutat.

THE FAIRFIELD STRING QUARTET

Albert Guinovart, piano, i Oriol Romani, clarinet.

29 de gener.

El quartet de corda és una de les formes més tradicionals en la música de cambra. El so homogeni de les cordes, jugant entre elles, dona una gran vivacitat a la música. En aquest cas, però, no tenim la corda sola. El quartet de cordes, format per dos violins, viola i violoncel, fa de suport a un piano i a un clarinet, i això confereix noves forces i idees al conjunt.

Aquests dos instruments «invitats», el piano i el clarinet, es mesclen molt bé amb els altres, i tots plegats fan un interessant conjunt, àgil i brillant. Els dos grups que oferim estan programats en el context del V FESTIVAL

DE MÚSICA ROMÀNTICA, que enguany és dedicat al Romanticisme nacionalista. En ell, tindrem ocasió de sentir un repertori molt variat, amb autors com Dvorak, Smetana, Elgar, Janacek, etc., que tenen en comú la font d'inspiració, gairebé en tots ells fonamentada en el folklore dels respectius països. Ells ens mostraran l'expressió culta o treballada de les músiques populars, riques i inspirades en els costums, la terra, els rituals de vida, de mort. És una música amb una forta càrrega emotiva originada precisament pel que té de natural el seu origen, i de senzill el seu tractament.

És una música d'enyoraments i de nostàlgies profundes. Aquest conjunt estranger col·labora amb intèrprets de ca nostra. **The Fairfield String Quartet** és un conjunt anglès d'al·lotes joves, que faran música amb els també molt joves instrumentistes catalans.

JAI JAZZ BAND

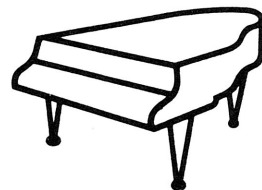
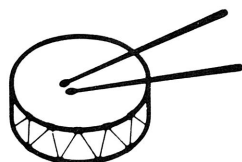
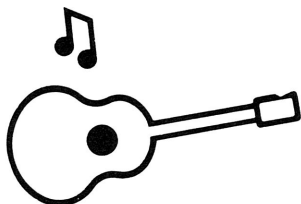
6 de març.

Els negres nord-americans, quan varen «inventar» el jazz a finals del segle passat, no feren altra cosa que copiar les melodies que sentien tocar i cantar als blancs (marxes militars, polques, valsos, cançons folklòriques o d'església, etc.), interpretant-les a la seva «manera» amb els instruments als quals accedien aleshores per primera vegada: trompetes, trombons, clarinets, saxos, etc. Les melodies originals eren transformades en una música completament nova en ser interpretades d'aquesta «manera» particular que caracteritza el que després s'anomenaria música de jazz. Mitjançant els exemples i les il·lustracions musicals de la **Jai Jazz Band** ens acostarem als elements essencials del jazz i als estils, les orquestres i els solistes més representatius de la història d'aquesta música.

THE ALBION ENSEMBLE

19 d'abril.

La música de cambra, de reduïdes dimensions pel que fa al nombre de músics que l'interpreten té, entre

moltes altres delícies, el sentiment fàcilment conquerible de familiaritat, de veïnatge.

De sempre, el quintet de vent, és una formació molt freqüent en el món de la música de cambra, per la bellesa de so dels instruments aïllats, i per la riquesa de la conjunció dels diferents timbres que componen l'agrupació.

The Albion Ensemble és format per cinc joves instrumentistes anglesos, de gran qualitat, que ja hem presentat en passades programacions d'aquest «cicle». Aquest curs hem programat una sèrie d'audicions més pedagògiques. La sessió estarà dedicada a intentar desvetllar la immensa riquesa de timbres i sons, jugant amb l'oïda a reconèixer cada instrument per separat, i tots plegats en un ventall de melodies i petits fragments musicals ben assequibles. L'oboè, el clarinet, el fagot, la flauta travessera i la trompa faran la presentació dels sons, aguts i greus; dels ritmes, ràpids i coratjosos, o lents i melangiosos; dels tempos, dels tons, acompanyaments, acords..., d'una forma tan engrescadora com correcta i bella pel que fa a la musicalitat.

Els components de **The Albion Ensemble** tenen tots el do del contacte immediat amb els infants, d'una manera directa i plena de confiança; això, amb la seva coherència com a quintet, i la gran qualitat de la tasca pedagògica, han fet que programassin aquestes audicions molt especialment per a escolars de totes les edats.

CAMERATA TRAJENTINA

10 de maig.

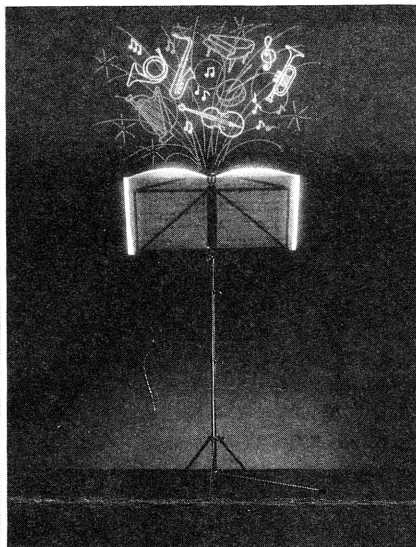
Generalment, la programació d'un concert de música antiga en un cicle dedicat als infants inspira un cert recel envers l'avoriment. Hom dubta que s'hi puguin divertir i, cosa que és pitjor, que puguin ser introduïts per sempre a l'afecció per la música d'aquell període.

No és probable que això passi si el programa és muntat al voltant de la cançó de protesta, de la cançó-testimoniatge que, com bé ho sabem, ha existit sempre i a tots els països. Qui és que no escolta atent les melodies tristes, emfàtiques, dolces o àcides dels nostres Serrat, Llach, Bonet..., o bé els «carmina burana» alemanys, cantats per un poble atemorit i contestatari...?

Aquest grup d'extraordinaris músics holandesos ha muntat el programa sobre les cançons dels *Geuzen* (captaires), que podríem qualificar com de «cançó de protesta holandesa». Són cançons que varen ser inspirades per guerres, batalles, setges, que eren cantades fins i tot amb perill de la vida; els textos són enèrgics i expressius els uns i, d'altres emocionen per la ingenuïtat. I, encara que per a nosaltres les lletres no siguin intel·ligibles, l'expressió de la música és tan encertada que aconseguim entendre perfectament el sentiment que les ha inspirades.

L'espectacle és muntat de forma que una sèrie de ben seleccionades diapositives van il·lustrant el text i el moment històric que el va inspirar; la seva vivacitat és tanta que, sovint, ens sembla assistir a un espectacle de *music-hall* en comptes d'estar presenciant la narració, a través de cançons, d'una epopeia històrica. Color, ritme, expressió corporal i un llarg etcètera de qualitat i atractiu extraordinaris són els ingredients principals d'aquest concert de música antiga, pensat especialment per divertir.

Tots els concerts es faran el capvespre, a les 3'30, a l'Auditori de Palma de Mallorca.

CICLE INTERNACIONAL DE CONCERTS PER A ESCOLARS

"la canina" a les escoles

CURS 1994-95 - 8 ANYS

PALMA DE MALLORCA

Dia 29 de gener
Auditorium

THE FAIRFIELD QUARTET
Oriol Romaní, clarinet y Albert Ginovart, piano

Dia 6 de març
Auditorium

JAI JAZZ BAND

Dia 19 de abril
Auditorium

THE ALBION ENSEMBLE

Dia 10 de maig
Auditorium

CAMERATA TRAJECTINA

Comunicat del Centre de Cultura Popular

1.—CALENDARI 1985:

Durant dos anys el CCP, a més de múltiples activitats dutes a terme, ha dedicat especial atenció a l'anàlisi i recerca de noves perspectives entorn de les Festes Populares. L'any 1983, ultra un calendari on ja figuraven moltes d'aquestes festes mallorquines, el CCP féu, entorn d'aquest tema, dues conferències amb participació de persones de fora i organitzà la I MOSTRA d'activitats i espectacles populars, publicant un catàleg força útil amb les dades de connexió dels grups participants. L'any 1984 començarem amb una enquesta a les Associacions de Veïns amb els resultats de la qual organitzarem dos debats molt aclaridors i enriquidors per les conclusions extretes sobre les Festes; després organitzarem la II Mostra d'activitats i espectacles populars, on hi hagué molta més participació dels grups tant en la preparació com en el desenvolupament d'aquella; l'anàlisi crítica de la Mostra, que el CCP proposà posteriorment a tots els grups participants, obrí noves perspectives per a la III que es farà el 18 de maig de 1985; el catàleg de grups participants —un total de 38— fou repartit el dia de la Mostra i enviat posteriorment a entitats, Ajuntaments i col·legis públics i privats de tota l'Illa la qual cosa ja ha donat el seu fruit, un dels quals és la utilització de l'esmentat catàleg per part de l'Ajuntament per a la con-

tractació dels grups per a actuar al Parc de la Mar. Com a resum d'aquest intent d'impulsar per part del Centre de Cultura Popular l'aspecte lúdic i festiu del nostre poble, va sorgir la idea d'un Calendari per a l'any 1985.

El Calendari consta d'una portada a tot color amb una AUCA titulada VISCA LA FESTA, el text de la qual és d'en Biel Janer Manila i 21 dibuixos d'en Ferran Sintes. Conté també una presentació del CCP i que es titula «Les festes populars avui». A cada plana hi ha quatre dibuixos i dos mesos amb totes les fires, festes i mercats de l'Illa, tant de la Part Forana com de Ciutat.

Els objectius d'aquest Calendari són: col·laborar de forma activa en el renaixement i consolidació de l'esperit participatiu de festa i comunicació tan necessari per al nostre poble i que és patrimoni del mateix, donar amb l'AUCA i l'article sobre les festes unes pistes sobre el que és més important a la festa; informar les persones interessades de les nostres festes, del dia i lloc on es celebren; i col·laborar així a una major assistència activa i participativa a elles.

El Calendari ha estat econòmicament possible, gràcies a una ajuda econòmica de la «Fundació de Serveis de Cultura per al Poble». Les 200 pts. que demanam per cada exemplar són per a cobrir despeses i per a les activitats del Centre de Cul-

tura Popular. Per adquirir-lo basta telefonar al 29 47 17 (Margalida) o al 46 06 79 (Enric) o al 41 23 43 (Jaume).

2.—OPUSCLE DE CONFERÈNCIES SOBRE «CULTURA POPULAR I LLENGUA»:

El mes de novembre de 1982 el Centre de Cultura Popular organitzà a La Real unes conferències sobre aquest tema. El curset tingué molta acceptació i participació activa. D'ell nasqueren idees que avui són realitat: un curset que el CCP acaba de fer damunt «l'estudi de l'entorn i la metodologia de la recerca» (Biel Janer Manila); l'impuls de les activitats populars i els espectacles, intentant posar en contacte els diferents grups que s'hi dediquen, cosa que s'aconseguí amb la I Mostra i la II damunt activitats i espectacles populars i amb diferents reunions del CCP amb aquells; i un butlletí de les entitats ciutadanes, el qual està a punt de sortir a llum. El retard a publicar aquestes conferències ha estat degut a la manca de subvenció fins al present. Avui és possible l'edició d'aquest opuscle, gràcies a la seva subvenció total per part de l'Ajuntament de Palma, la comissió de Cultura del qual ha valorat positiu aquest treball.

L'opuscle en qüestió conté tres conferències:

1.—«Per un concepte viu i combatiu de la Cultura Popular», d'Isidor Marí.

2.—«L'educació en la dinàmica de la Cultura», de Biel Janer Manila.

3.—«El paper de la llengua dins la Cultura del nostre poble», de Josep M.ª Llompart.

De totes maneres, la dinàmica del CCP; no només apunta a aquest tipus de publicacions —per això anunciem a la portada que són conferències— ja que pensam en altres publicacions de debats; d'històries vives en personatges i lluites reals; de còmics... si tenim les subvencions necessàries!

El contingut d'aquestes xerrades, creim que pot esser útil a no poques persones desitjoses d'aclarir idees i que entenen, com nosaltres, la Cultura com un tot i no com a pures manifestacions folklòriques; que la conceben dinàmica i popular, o sia que analitzen els fets culturals del poble des de l'angle dels interessos de les capes populars; i que comprenen el paper que juga la llengua en la construcció d'un poble, però no oblidem la pedagogia necessària perquè els que, essent originaris d'altres indrets de l'Estat Espanyol, vénen a treballar i a viure aquí, no es desinterressin per les nostres coses ni arribin a odiar-les o ridiculitzar-les, sinó que es comprometin a construir amb nosaltres un sol poble, arribant a comunicar-nos amb els mateixos signes, els grans signes de la nostra identitat, cosa que s'ha de fer, al nostre entendre, amb molta i de forma decidida. D'aquí la idea per part del CCP de publicar aquestes conferències com a aportació amb les possibilitats que estan al nostre abast a la tasca de normalització lingüística i cultural del nostre poble.

El fulletó serà enviat a les AA. de

Visquen les festes majors que espanten plors i dolors.

Que surtin els caperrots, les musiques i els al lots.

que balli la gent xalesta, avui que es dia de festa.

El corcavila ja passa per l'església i per Sa Plaça.

pels carrers enramellats de paperins retallats.

de banderes, de llanternes, de garlandes i lluernes.

Per la festa patronal bé ho paga fer l'animal!

beure xampany, taronjada, que, si és a una granera, més valdrà fe marxa entrera.

als genolls d'una fadrina: bell lloc, que la cam es fina.

Res no hi ha tan estimat com és un ball d'aferrat.

Pero hem de veure on s'aferra la gent, en aquesta guerra:

Si algu vol ballar a l'antiga, just és que cerqui una amiga.

que sàpia, talment les cranques, moure els genolls i les anques.

Quan veig tantes bergantelles son igual que les rodelles.

he de rompre amb foc i fum, i esclat en trons: pim-pam-pum!

que, quan el cos va de gresca, no hem de plànyer la verdesca.

Tota de llunes pintades, llunes que causen cremades.

cada nit és una festa, perquè la gent vo xalesta.

perquè les festes majors espanten plors i dolors.

VISCA LA FESTA

CCP CENTRE DE CULTURA POPULAR
SUBVENCIONA: FUNDACIÓ DE SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE

CALENDARI 1985

VV. i altres entitats, als mestres de català, a la CENC i als seus membres, a la Facultat, al Magisteri, als

regidors de cultura dels ajuntament de l'illa, a les biblioteques, etc.
CENTRE DE CULTURA POPULAR

C. O. P. E.
MALLORCA

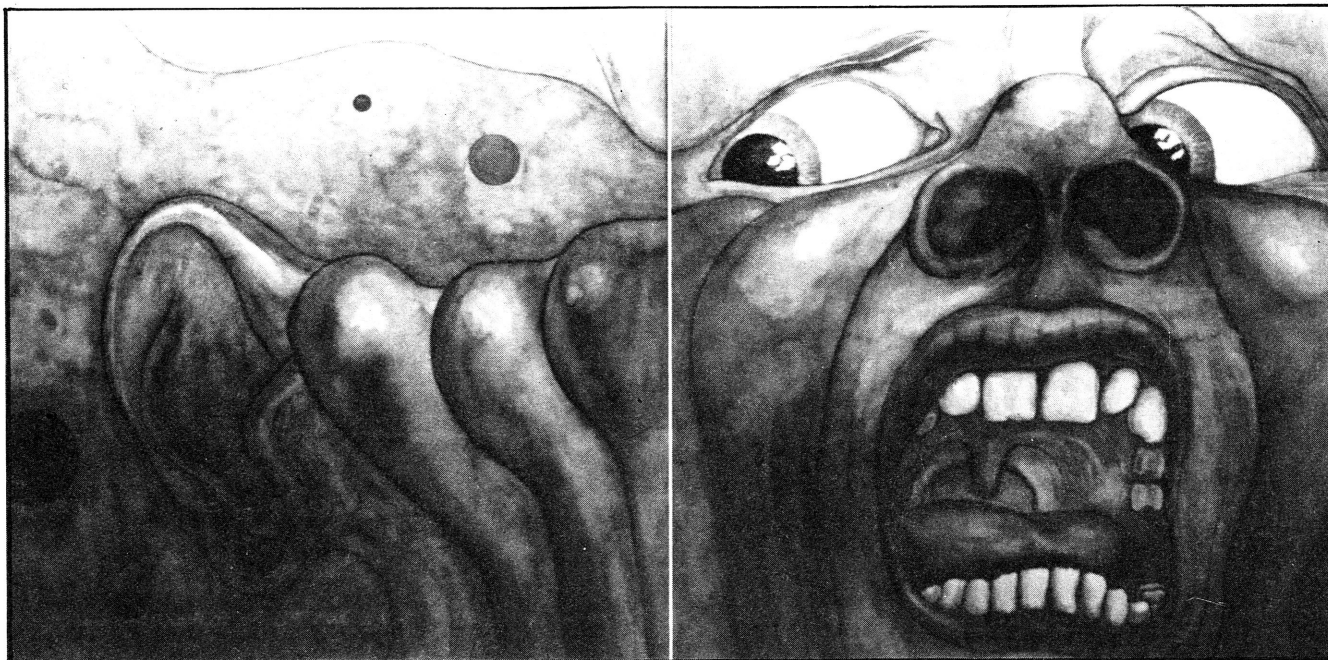
RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

Art i ideologia a les portades dels discs (1)

per Paquita Guash Gutiérrez
i Bernat Bennàsar Coll

Peter Sinfields.
King Crimson. «In the court of Crimson King». 1969.

INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest treball és fer una aproximació als elements estètics que són presents a les portades dels discs. Deim aproximació degut a les grans dificultats que presenta la investigació d'aquest tema: la manca absoluta d'una bibliografia (2), el fet d'estudiar portades que en la seva major part són estrangeres i, finalment, la manca d'un catàleg exhaustiu amb els anys d'edició de les portades.

Tot això ha fet que hàgim optat per fer un estudi sincrònic. L'estudi sincrònic ens permet per una part confrontar elements (estil-iconografia) que són simultanis i, per altra, un estudi sistematitzat de les portades. Això no vol dir que hàgim deixat de banda l'aspecte diacrònic, necessari per observar l'evolució dels canvis, sinó que l'hem desenvolupat paral·lelament dins la sistematització sincrònica.

El nostre punt de partida ha estat el moviment pop. Moviment que sorgeix cap allà els anys seixanta paral·lelament als Estats Units i a Anglaterra, abarçant manifestacions tan variades com pintura, cinema, música, teatre..., tenint especial repercussió les manifestacions de massa.

Deim moviment pop i no art pop, perquè normalment la crítica i la historiografia defineix l'art pop amb una sèrie de característiques concretes i definides. La majoria d'autors coincideixen a definir-lo com l'art que utilitza els objectes de consum com a principals icones de la seva estètica (3). En canvi el «Movi-

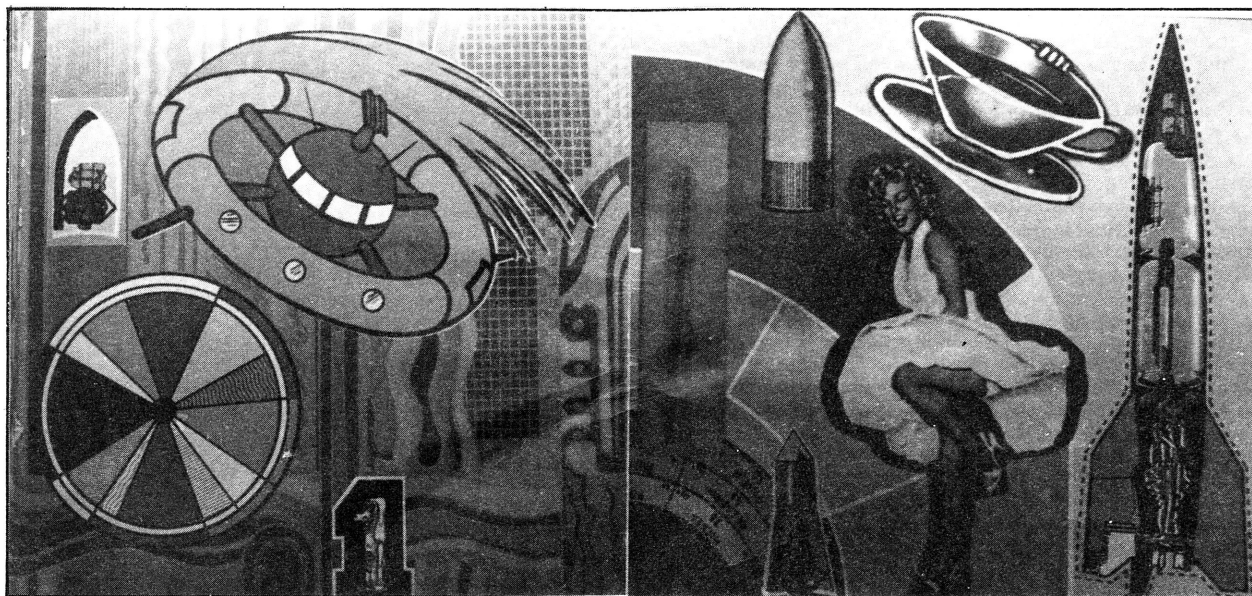
ment» té una caracterització més àmplia, engloba manifestacions distintes que tenen una expansió més extensa en l'espai i en el temps. En aquest sentit, com podrem anar comprovant, les portades escapen de l'estricta definició d'art pop, si bé participen extraordinàriament de la seva influència.

Una de les premisses fonamentals que hem hagut de tenir en compte ha estat la relació art-públic, en funció del receptor a qui van dirigides les portades (en la seva majoria un públic juvenil). Aquest aspecte del factor comunicació-recepció implicava uns desenvolupaments ideològics per posar en funcionament el nou llenguatge visual. Per la comprensió dels nivells iconològics resultava indispensable un coneixement dels receptors, ja que serien ells els qui protagonitzarien tot el moviment.

(1) Volem agrair la col·laboració prestada a les següents entitats de Barcelona: «Discos Castelló», «La Gramola», secció de discs de «El Corte Inglés» i «Radio Barcelona».

(2) Només algunes publicacions de l'editorial Dragon's Dream i Dragon's World, fan menció a algun dissenyador de portades. Moltes vegades tenen més un sentit de divulgació —a través de reproduccions pictòriques— que d'anàlisi artística. Vid. Lehmkühl, D., «The Flights of Icarus», Dragon's World, London 1977; Woodroffe, P., «Mythopoeikon», Dragon's World, Great Britain 1984; Jones, J. i altres, «The Studio», Dragon's Dream, Holland 1979, etc.

(3) Vid. Biemel, W., «Análisis filosóficos del arte del presente», Buenos Aires 1973; Finch, C., «Pop Art. Object and image», Studio Vista, New York 1968; Russell, J., Gablik, S., «Pop Art Redefined», Thames and Hudson, London 1969; Wilson, S., «El Arte Pop», Labor, Barcelona 1983.

Alan Jones - Eduardo Paolozzi (Interior portada)
Wings and Paul Mc Carney. «Red Rose Speedeay». 1972.

Per altra part, essent un tipus d'art que apareix relacionat amb els discs, no podiem oblidar el factor música, la qual duria implícita de per sí, molts dels valors estètics que descobrirem a les portades.

El nostre estudi es basa en l'àmbit anglo-saxó, ja que seria aquest el que duria el capdavanter de l'avantguardisme, abarçant el període que va des de principis-mitjans dels seixanta (moment que comença l'interès artístic per les portades), fins als nostres dies.

1. ART I MÚSICA POP. NAIXEMENT D'UNA CULTURA DELS JOVES. ELS ELEMENTS IDEOLÒGICS.

La complexitat dels modes de producció capitalistes havien fet del personatge humà un ser marginal en una societat on l'objecte per excel·lència es denomina màquina. La posició nihilista i tot el problema de l'existencialisme que havien posat de manifest artistes i filòsofs resorgeix una vegada més, però ara amb noves tipologies. Per primera vegada en la història, i de manera massiva, la joventut prendria un protagonisme.

A primera vista, aquest fenomen podia resultar poc important dins el camp artístic, però el provocar la realització per primera vegada d'un art popular, que arribi a les masses, implicarà tota una nova concepció que posarà en crisi el concepte d'art per una élite.

D'aquesta manera florirà un art amb una originalitat pròpia, el qual s'identificarà amb la manera de pensar de la massa que ho exigeix.

La joventut prendrà consciència de si mateixa i sorgirà quasi com un fenomen de classe, definint-se per una complexa caracterització d'interessos comuns.

1.1. Els primers brots dels anys cinquanta.

La societat americana i anglesa havien degenerat en una societat consumista i mecanitzada que amagava el buit existencial sota una superficialitat de benestar econòmic.

La societat del «establishment», defensada per les classes acomodades, serà el punt de partida crític d'un nou sector social: la joventut. Davant un context social caracteritzat per la violència, la repressió, tabús i prohibicions, sorgirà aviat un esperit de disconformitat. L'esclafit no es farà esperar. A Nord-Amèrica la generació «beat» posarà en qüestió tots els valors de l'«establishment»; seran ells els qui exposaran totes les nafres socials: les masses de pobres, els ghettos, la violència, el racisme, la objectualització de l'individu..., qüestionant la racionalitat occidental.

Com a contrapartida les poesies cantaran els valors de la llibertat humana, lliure expressió, igualtat, amor... proposant elements de retorn a comunitats amb un cert sentit primitiu (ele-

ment que posteriorment serà recollit pels «hippies»). La seva veu es converteix en element de protesta i lluita contra la mediocritat en la qual viuen les classes mitjanes.

Un punt essencial del fenomen «beat» serà la seva atracció per la filosofia oriental, en contraposició al materialisme occidental. Com a conseqüència, la seva filosofia beurrà d'un cert misticisme, crearà una nova concepció de la religió humana, entesa com a forma de vida; arribant fins i tot a l'ús de la droga pel descobriment del propi món interior i espiritual de l'individu. Es pretén, així, desemascarar una realitat caòtica i moralment insatisfactòria.

Paral·lelament a aquest tipus d'expressions de provocació a la mentalitat burgesa, sorgiran altres formes de rebel·lió: serà la d'aquells joves de classe obrera que, insatsfets pel seu treball i forma de vida, adoptaran en els seus moments d'oci, actituds d'alliberació individual. Sorgiran d'una manera espontània, en el fons inevitable, entorn als clubs nocturns de jazz de Londres i Nova York.

D'aquesta manera apareixerà el protagonisme del «teenager», el qual tenia una edat que oscil·lava entre els catorze i vint-i-cinc anys (des de que abandona el col·legi fins que es casa) (4).

La principal actitud consisteix en una dedicació exhaustiva a l'hedonisme durant les estones d'oci. Mostren una especial inclinació al sexe, droga, i àdhuc a certes expressions de violència.

Així sortiran els «teddy-boys» anglesos, els quals constituïran el primer grup subcultural juvenil. Aquests cercaran en el seu temps lliure l'excitació i l'autonomia que són absents en el treball. En el fons serà una manera d'evadir-se o alliberar-se de l'opressió que es produeix durant el treball pel dictador capitalista. Com diu Simon Frith, no serà la seva delinqüència allò nou, sinó el seu estil jove i agressiu (5).

No hem d'oblidar tampoc el seu sentit de solidaritat de grup, la qual cosa farà que les seves expressions siguin col·lectives i per tant amb una major repercussió social.

Molt aviat les seves actituds serien imitades pels joves de classes mitges, insatsfets aquests, no pel seu treball sinó pel buit de la seva condició social mitjana. D'aquesta manera la joventut es formava com un concepte ideològic, el qual tindrà molt a dir d'aquí endavant.

Tot això provocarà el moviment contracultural juvenil, el

(5) Op. cit.

(4) Aquesta edat, entre els 14 i 25 anys, es atribuïda per Frith, S., «Sociologia del rock», Jucar, Madrid 1978.—En canvi per altres autors oscil·laria entre els 14 i 21 anys: Maffi, M., «La cultura underground», Anagrama, Barcelona 1975 (II vols.).

qual s'ha d'entendre com una solució als seus problemes socials, emocionals i sexuals, en els quals es sentien obligatòriament immersos. Les seves principals manifestacions es donaran a la dècada dels seixanta; passant dels petits grups a les grans masses solidàries en ideals que els eren comuns.

1.2. La joventut dels seixanta.

Serà en aquesta nova dècada quan la joventut adquireixi vertadera categoria sòcio-estructural.

Els poetes «beat» (Ginsberg, Kerovac...), sortiran del seu estat d'élite, obrint la seva repercussió a majors sectors, especialment juvenils. Indirectament provocaran la reacció, fent eclòsio el moviment «hippie».

La llaga, encara no llunyana, de la segona guerra mundial, reverdejarà ara amb la Guerra Freda, Vietnam, etc. Això junt a altres problemes com el racisme (Ku-Klux-Klan), la repressió oficial contra tot moviment d'esquerres (brutalitat policial)..., posaran de manifest la negació dels valors humans en una societat corrompuda. Els «hippies» proposaran l'evasió, fugint d'una societat irremediablement perduda.

En el mateix temps sorgiran els primers moviments estudiantils. Aquests proposaran l'acció pel canvi, donant lloc al moviment pacifista i a la no-violència, si bé en el fons serà una actitud un tant idealista. Actituds més radicals vendran de la mà de grups com Black Mask, Black Panthers...

De qualche manera la joventut pren consciència i mostra el seu descontent. Les seves manifestacions seran variades i contradictòries, d'acord amb el tipus de frustracions. Des de grups propugnant la no-violència a altres que faran d'ella l'única arma de lluita.

Un dels principals punts de caracterització de la cultura juvenil serà l'alliberació individual, molt lligada a la filosofia «hippie». Aquesta, amb les seves postures de no-violència i irracionisme cristià, propugna abandonar la societat, en un intent desesperat per trobar un món propi, on no hi hagi lloc per la violència, l'engany, la tecnologia...

Un dels instruments de la cultura juvenil serà la música. La música es convertirà en el seu principal mitjà d'expressió i alliberació; a través d'ella s'aixecaran els seus crits de protesta en contra d'una societat que els limita. El seu interès radicarà en el caràcter de fenomen de masses i no d'élite, serà una manifestació que imprimirà un sentiment de reclam comunitari i solidari.

Així sorgiran, tant a Anglaterra com a Estats Units, tota una sèrie de bandes o grups juvenils molt en relació a ella: els mods, rockers, skinheads..., caracteritzats, igual que els «teddy boys», per la seva contínua provocació al moralisme burgès i el rebuig brutal als valors que la societat capitalista engendrava.

Un dels principals elements a tenir en compte serà el de l'alliberació sexual. Es rompen els tabús tradicionals, arribant a tenir repercussió en la política a través de reivindicacions de grups com «Women's Liberation Movement», «Gay Liberation Front», etc. Els seus punts d'acció tant dels clars grups juvenils, com dels més estrictament polítics, serà la ruptura dels cànons d'una societat reprimida.

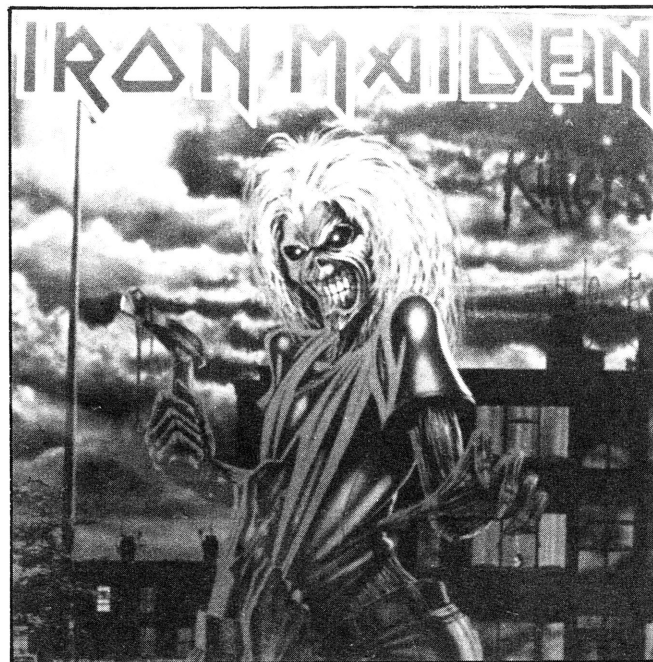
Junt amb aquest tipus de preocupacions sortiran altres grups amb programes més amplis, essent les seves reivindicacions de tipus social, econòmic, polític... la seva atenció es dirigeix especialment a les masses marginades: obrers, ghettos, etc. Aquest és el cas del Gouth International Party, White Panthers, arribant a postures més violentes com els Weathermans (6).

D'alguna manera es passa d'una presa de consciència amb el moviment «beat» a una politització i radicalització (finals dels seixanta, principis dels setanta), d'aquestes tendències. Se surt d'una postura idealista i es passa a posicions d'acció més realistes.

1.3. La música com expressió de valors: del jazz al rock.

La primera tendència musical que manifestà la rebel·lió juvenil dels anys cinquanta va ésser el jazz. Era un tipus de música idònia per expressar les emocions i les inquietuds d'aquells joves. El jazz tenia una sèrie de característiques que el feien especialment atractiu en aquest sector social: «inmediatez de comunicació, una expressivitat característica del uso libre de la voz humana y un ritmo complejo» (7).

El seu caràcter fortament agressiu i el seu ritme sexual, típic de la música africana, resultava provocativa a la societat benpensant del moment. Però el jazz tenia encara una significació més profunda: «El jazz es música negra, de los negros de América; la

Derek Riggs.
Iron Maiden. «Killers». 1981.

miseria y desesperación del presente que evocan desde lo más profundo, con notas estridentes, de agobiante ternura y oscura amenaza, la ancestral memoria de un pasado ya legendario. Y se convierten dicho en palabras de Faulkner, en "sonido y furia" (8).

El sentit de protesta resultaria especialment atractiu pels joves de la classe obrera, en expressar de qualche manera també les seves frustracions en el treball. Així el jazz deixa d'ésser ús exclusiu dels valors de la població negra. A partir d'ara els joves obrers començaran a reunir-se en els moments d'oci en els clubs nocturns, actitud que era imitada pels joves de classe mitjana.

Va ésser en aquests clubs i bars on va tenir lloc el naixement d'una forma particular d'expressió, d'una cultura dels joves. Allà es reunien obrers i estudiants sense distinció de classe, raça, tipus...

La música es converteix en un mitjà d'emocions col·lectives, satisfaccions orgiàstiques, en un mitjà per atordir o excitar els sentits, en definitiva per sumir els homes en un estat diferent. Com molt bé diu Simon Frith «La música negra es un medio para la expresión pública de sentimientos que normalmente son privados» (9).

A partir del jazz i la seva fusió amb el «country» neix el rock and roll, on serà decisiu igual que al jazz el factor ritme, pel seu sentit de ball i la seva forta significació sexual.

A partir d'aquí les cançons de Chuck Berry, Little Richard, Jerry L. Lewis, Eddie Cochran, expressaran la mentalitat del «teen-ager», la seva manera d'ésser i el seu propi món. Ells estaven en contacte directe amb el públic, sincers, exents d'artificiositat, produint una autèntica expressió musical. Per primera vegada els joves tendrien els seus propis ídols que expressaven la seva actitud rebel. Eren de la seva mateixa edat, eren com ells i compartien els mateixos problemes i preocupacions.

La col·lectivitat per tant, serà l'autèntica protagonista del rock, encara que hem d'assenyalar la dicotomia que es produeix en ell mateix quan es cau en les urpes de la comercialització. Així

(6) Per totes aquestes qüestions de les diferents agrupacions que sorgeixen vid. Maffi, M., op. cit.

(7) Principals característiques que va apuntar Marshall Stearms per la definició del jazz. Citat per Frith, S., op. cit.

(8) Argan, G. C., «El Arte Moderno», Fernando Torres, València 1975, pàg. 629 (vol. II).

(9) Op. cit., pàg. 223.

a principis del seixanta, el rock comença a distanciar-se dels seus valors originals lligats al jazz, és a dir, el seu sentit emocional i contestatari (10).

Així Elvis Presley es convertirà en un dels primers aspectes de consum creat pels forts interessos econòmics, iniciant la tradició dels ídols que dicten lleis en el camp de la moda i gust. Una cosa pareguda ocorrerà amb els Beatles, que si bé en un primer moment alarmaren els pares i a la societat tradicionalista, aviat foren assimilats i convertits per la pròpia indústria en mites admirats per joves i vells.

La recuperació dels valors del primer rock vendrà de la mà de grups com Rolling Stones, Grateful Dead i els Jefferson Airplans, cap a mitjans dels seixanta. Amb ells el rock es converteix en una agitada rebel·lió, agafant actituds més radicals i convertint-se amb una cosa cada vegada més inacceptable segons els cànons burgesos. El sexe junt amb la droga apareix com una voluntat de viure a fons. A partir d'ara, les evocacions sexuals seran obertes i expansives, de tal manera que no sols entrarà en funcionament comunicatiu la lletra, música i ritme, sinó també la pròpia estètica del conjunt en acció física escurixidora davant el públic, el qual s'excita i enfolleix al mateix temps. Les relacions entre la música i la droga seran cada vegada més explícites, contribuint a afirmar el sentit de la fantasia, imaginació i excitació. Elements que com veurem estaran presents en els dissenys de les portades.

No hem d'oblidar tampoc el sentit de la protesta sociopolítica que havien inaugurat els folk-singers (Woody Guthrie, Pete Seeger, Joan Baez, Bob Dylan...), els quals també influïren des del punt de vista protestatari a la música pop.

A partir del rock sortiran tota una sèrie de variants que s'aniran palesant al llarg dels setanta, de les quals hauriem de destacar el punk rock i el heavy metal, caracteritzats per la seva brutalitat en l'exposició musical.

D'aquesta manera el rock es converteix en el vertader art expressiu de la cultura dels joves i en la millor arma de lluita.

1.4. La indústria del disc.

Els nous interessos i gusts de la joventut seran immediata-

ment aprofitats pels interessos comercials. Aquests veien en la joventut un nou sector a tenir en compte com a noves unitats amb un alt poder adquisitiu. D'aquesta manera els nous corrents musicals aniran a convertir-se en objectes de les companyies discogràfiques.

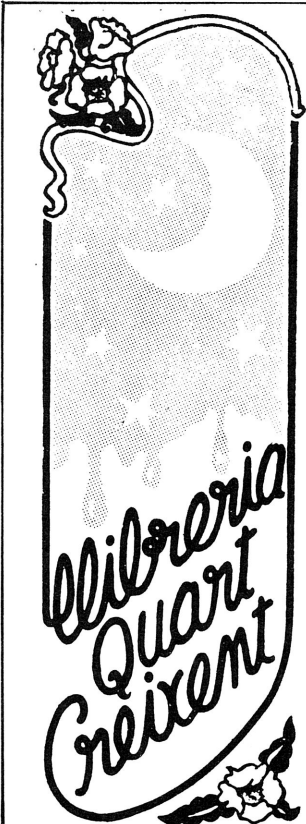
La música en un principi s'origina gràcies a un fort caràcter expressiu i acabarà en un element de gran capacitat d'explotació a nivell monetari. La indústria discogràfica com a tal exigeix un consum constant i explota les idees de moda per aconseguir que la gent compri. Així els músics de rock experimentaran un conjunt de tensions entre els seus ideals artístics i les pressions comercials a les quals es veuen sotmesos. De qualque manera en la música rock trobam les mateixes contradiccions que es donaran a l'art pop. És a dir, el rock té una càrrega crítica cap a la societat capitalista, però al mateix temps cau en les exigències de mercat. De la mateixa manera hi ha una contradicció entre les pretensions dels músics de ser portaveus de les idees de la joventut i la realitat de la seva vida en concret i els seus objectius.

Per donar una idea de l'evolució del consum de discs a Anglaterra, que valguin aquestes xifres: es passa de 8.989.000 LP's produïts en 1955 a 102.982.000 en 1975 (11).

**PAQUITA GUASH GUTIÉRREZ
BERNAT BENNÀSAR COLL**
(Continuarà)

(10) «Se había reducido a una mediocre historia de mercado de inversiones, publicidad, de programas radiotelevisivos comprados para lanzar a tal o cual cantante, ídolos falsos, formas musicales vacías, sentimentalismo incluso. La entrada del Rock en el mundo de los negocios significaba su transformación en expresión musical "presentable", abriantada, aceptada según los cánones burgueses: música para gente de bien. El rock había perdido toda su fuerza y su consistencia, había sido literalmente castrado: su carga erótica y vital había sido refrenada, reprimida, sofocada; el mercado había reabsorbido la primera expresión juvenil auténtica». Maffi, M., op. cit., pàg. 288.

(11) Xifres donades per Frith, S., op. cit., pàg. 131.

**llibres
en català
i juguetes**

**llibreria
Quart
Creixent**

CARRER RUBÍ, 5
TEL. 21 38 21
PALMA

FAJAS Reina® CORSETERIA
J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corseteria
J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Llibres

AIXÍ TANMATEIX (Quasi-poemes). Mallorca, 1984. Bartomeu Bennàssar i Vicens ens ha sorprès agradablement amb un llibre de 141 planes que contenen 50 poemes, escrits entre els anys 1974-1984. Deu anys de poesia o quasi-poesia (com vol l'autor) amagada que ara han sortit a la llum, amb una presentació-justificació que ens fan ben palès el tarannà de la persona i de l'obra de l'autor. Prevere d'avantguarda, en tants de sentits de la nostra Església ben mallorquina —per a ell i per a tants d'altres que tenen els ulls oberts al món i a Déu—, expressa els seus més íntims sentiments, sovint no amb la cura excessiva per la forma sinó per un fons: per unes veritats, per unes conviccions punyents que marquen la seva vida i que queden altament expressades en uns versos irregulars que porten un foc ben viu a les entranyes.

Els versos, els quasi-poemes d'En Tomeu, no són exercici d'estètica, sinó de dialèctica, de confrontació amb la seva intimitat, amb el món que trepitja, amb Déu **a qui** parla, no **de qui** parla com solen fer els predicadors a jornal. Des de la ciutat de Felanitx el nostre poeta, ara manifestat, estén el seu brancam fins a Sant Salvador: de la terra-mare al puig de la pregària.

No cal fer més que llegir la «paraula» d'introducció per adonar-se'n de la finalitat d'un llibre, que té per autor un home que ha lluitat i lluita amb si mateix, amb l'entorn, amb Déu, i que lluita pels altres: un teòleg que afirma que la literatura és necessària a la teologia.

Vegeu trossos de professió de fe al lllindar del llibre: «Crec en la paraula, ganivet de diàleg entre la consciència i les entranyes... Crec en la paraula simbòlica i poètica per parlar del misteri, de la persona, de Déu... Cada ciutadà pot ser un teòleg. I un punt més el poeta... Jesús, poeta en símbols i metàfores, en signes i paràboles. Com l'evangeli, gran, misterios, indesxifrab i perillós poema».

Llegeix, amable lector, poemes, o quasi-poemes, com «Déu», p. 29, versos mono-rítmics del Déu present, existent, insistent... «Déu gelós», p. 40, «Quan vendrà la primavera», p. 117, «Pere», dedicat al bisbe Casaldàliga, etc. etc. Llegeix, llegeix, amable lector, i hi trobaràs l'ànima bategant d'un creient, d'un poeta, d'un lluitador i tal volta... t'hi trobaràs a tu.—**P. Ll.**

LA PARAULA, revista d'informació i d'opinió (C/. 42, n.º 38, 1.ª, Barri de Ca N'Escandell, Eivissa). L'edició d'una revista en llengua catalana a l'illa d'Eivissa és una proesa que no està exempta de temeritat, atès l'ambient francament advers que envolta qualsevol intent, per modest que sia, de combatre el monopoli dels mitjans de comunicació social de l'illa. No cal dir, per tant, que aquesta temptativa compta amb escassos precedents, tot i llur interès, i que prové d'això la nostra congratuació per l'empresa que estan duent a terme Jean Serra i Bernat Joan amb l'edició de **La paraula**, una revista d'informació i d'opinió redactada íntegrament en català, en la qual han col·laborat, entre d'altres, Mn. Antoni Costa, Marià Villangómez, E. Fajarnés i Cardona, Felip Cirer i Pep Costa. De **La paraula** ja han sortit, fins avui, tres números, amb l'edició millorada en cada nova ocasió, malgrat els entrebancs —no superats encara del tot— que hi han hagut de vèncer a causa de la manca de col·laboració i de la penosa distribució. El darrer número aparegut és dedicat a la figura d'Isidor Macabich amb motiu del centenari del seu naixement.

LES CENDRES DE MAIG, d'Ernest Garcia (Edicions Tres i Quatre, València, 1983). L'anomenada crisi de la civilització ha coincidit, d'una banda, amb el progressiu descredit del pensament de l'esquerra ortodoxa (si no és contemplat amb aversió, per tal com ha servit per a

justificar l'existència de societats igualment burocràtiques i militaritzades) i, de l'altra, ha coincidit amb l'acrescut enfortiment de les estructures estatals, accentuat d'unes dècades ençà, que el pensament esmentat ha estat incapaç fins i tot d'interpretar. Això no obstant, aquest estancament també ha estat contestat dins els partits d'esqueres, en concret dels comunistes, i no just occidentals, amb uns resultats semblants, en alguns casos, al d'Ernest Garcia, ex-secretari general del Partit Comunista del País Valencià, partit del qual fou expulsat l'any 1981 per raó de conflictes interns prou orejats. És a aquesta expulsió que respon **Les cendres de maig**, un assaig amb el qual Ernest Garcia ha pretès de fer una aportació de materials per a la crítica dels projectes alternatius sorgits dins el terreny de l'heterodòxia marxista, tot i que algun cop adoptant actituds ben refractàries al marxisme. En la primera part del llibre, l'autor fa un repàs dels autors més destacats en el tractament de les paradoxes tecnoburocràtiques, antropològiques i ecològiques de la societat actual (Thompson, Sweezy, Baran, Kolakowski, Bobbio, Harich, Heilbroner, Heller, etc., pels quals no s'està de declarar la seva admiració) i en la segona part, exposa i medita algunes de les contradiccions que han aparegut dins els moviments socialista i ecologista com a alternatives emancipatòries (de manera especial les relacions entre la llibertat i el socialisme), exposició reeixida, però a la qual se li ha d'imputar una tendència nominalista, fruit probablement de la seva condició professional (Ernest Garcia és professor de filosofia a l'Escola de Magisteri de València). Tanmateix, aquest retret no ha de menysprejar de cap manera la contribució que Ernest Garcia ens ofereix en encarar-se amb qüestions tan incòmodes com les esmentades. No oblidem que aquest assaig s'ha fet, en paraules de l'autor, des de la consciència fosca, cordialment i dolorosament compartida amb tants i tantes de companyes i companys que avui, cansats, decebuts, angoixats, desorientats, reafirmen —sense il·lusions ja però sense derrotisme— la voluntat de no aturar-se. El llibre obtingué el premi d'assaig Octubre de 1983.

Diners sense distàncies.

Aquest és el símbol de "la Caixa".

La Caixa d'Estalvis més important del país..

Més de 800 oficines, connectades per teleprocés, a Catalunya i Balears, Madrid, València, Saragossa i Bilbao.

A qualsevol, i en el moment que vulgui, vostè pot disposar dels seus diners a l'instant, a través de les llibretes d'estalvi, els talonaris de compte corrent, les targetes de crèdit, els caixers automàtics...

A "la Caixa" no hi ha distància per als diners.

CAIXA DE PENSIONS

"la Caixa"

LA NOSTRA LLENGUA: COMUNICACIÓ i CONVIVÈNCIA

TDP - TALLER DE PUBLICITAT I PALMA

CAMPANYA PER LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA
A LES ILLES BALEARS

Conselleria d'Educació i Cultura
de les Illes Balears